

Tegning venligst udlånt af Jørn Tander og Grafisk BAR

Miljøsk

No 31 April '03

Tema

Genanvendelse

- sund fornuft eller statsstøttet fortynding

NOAH - Friends of the Earth Denmark

Tak for lån !

I Danmark bliver alt affald indsamlet men desværre blot for at blive spredt igen. Det gælder fast såvel som flydende affald. Befolkningen oplever at der er styr på skraldet inkl. alle de farlige stoffer men det er desværre ikke tilfældet. Der er udviklet en lang række metoder til håndtering af affaldet. Deponering og afbrænding er eksempler på de mest primitive og spildevandsrensningen måske én af de mere sofistikerede. Men ultimativt bliver alle de farlige reststoffer spredt i naturen igen.

Det sker i lave koncentrationer som formentlig overholder de gældende grænseværdier men det sker uafbrudt år efter år og koncentrationerne af de miljøfremmede stoffer stiger og stiger i naturen. En lang række af stofferne er senest fundet i svinegylle, et restprodukt som spredes i millioner af tons i den danske natur hver eneste år. Det globale fortyndingseksperiment er i gang, har været det længe og synes umuligt at stoppe.

Men det globale fortyndingseksperiment skal stoppes og det skal ske ved at industrien stopper med brug af alle de farlige kemikalier. Brent spar sagen blev en sejr for miljøet. Sagen handlede dengang om livscyklusanalyser og snyd med prøveudtagning, herunder en snas af kampen mellem det gode og det onde. Men langt vigtigere betød sagen, at Shell blev tvunget til at tage olieboreplatformen på land og selv forestå affaldshåndtering. Shell vil i fremtiden være tvunget til at indtænke affaldsfasen, når de skal designe deres nye platforme og det vil være billigere for Shell helt at undgå mange af de farlige stoffer. Shell kommer til at spare penge og miljøet, her havet, slipper for mange tusinde tons olie- og kemikalieindsmurt metalskrot.

Utopien er forureningsfrie produkter som uden spild kan genanvendes i det uendelige. Det har naturen gjort i millioner af år. Visionen er nogle markedsvilkår som tilskynder virksomhederne til at droppe de miljøfremmende stoffer nu, så deres produkter kan genanvendes.

Helt så simpelt er det selvfølgelig ikke men vejen til miljøforbedringer går bl.a. via virksomhederne, som med stok eller gulerod skal være med til at løse samfundets affaldsproblemer.

Produkterne skal altså genanvendes hvor det er muligt således at vi forlænger brugstiden mest muligt. Genanvendelse virker ud fra en lang række hensyn super fornuftigt. Genanvendelse bliver mere og mere udbredt og er indskrevet i national såvel som EU-lovgivning som noget man skal stræbe efter, ikke mindst af hensyn til miljøet. Problemet er bare at en lang række produkter ikke er egnet til genanvendelse bl.a. på grund af alle de kemiske stoffer som er tilsat.

Et brugt fjernsyn bliver, når det går bedst, indsamlet med henblik på genanvendelse, hvilket jo virker meget fornuftigt. Plastikken når nogle gange via Tyskland hele vejen til Asien, hvor det omsmeltes og sendes retur i nye produkter. De nye produkter kan f.eks. være havemøbler, kuglepenne og badesandaler. Udover de giftige stoffer som fabrikanten tilsætter i de nye produkter så indeholder de stadig alle de farlige stoffer fra det oprindelige fjernsyn. Det gælder bl.a. flammehæmmere og blødgørere. Konsekvenserne er aldrig undersøgt og problemet formentlig ikke engang erkendt hos de danske miljømyndigheder.

De kemiske stoffer forsvinder altså ikke, bare fordi man smelter plasten om til nye produkter.

Det er dog muligt at pege på en række muligheder for at undgå den langsomme men massive spredning af den miljø og sundhedstruende kemikaliecocktail. De bedste peger imidlertid hele vejen tilbage til før produkterne overhovedet ser dagens lys.

Industrien vil kvie sig og gøre modstand alt det den magter og den magter en del. Men udfasning af de giftige stoffer er nødvendigt, hvis det globale fortyndingseksperiment skal stoppes. Brug af genanvendelse er nødvendigt hvis et bæredygtigt ressourcetræk skal opnås. Det gælder især når vi som forbrugere ikke synes at ville undvære fjernsyn nr. 2, nyt tøj hvert halvår og alle de andre identitetsskabende produkter vi knokler for at skaffe penge til og så slæber hjem til en plads på hylden. Men hvis vi f.eks. tager det gamle fjernsyn med, når vi køber et nyt og siger tak for lån vil udfasning af de farlige stoffer alt andet lige tage fart.

Af redaktionen

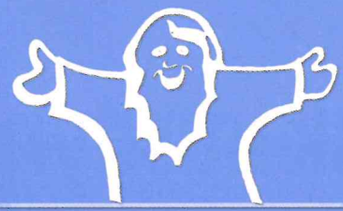

Indhold

Økologisk husdyrproduktion - et spørgsmål om adfærd 4
af Jan Ladewig

Tema **Den kemiske trussel** 8
af Christian Ege

5 spørgsmål til Gylleramt 13

Tema **Stop pengespildet på affaldsforbrænding** 14
af Anelia Stefanova

Tema **Produkter lavet af genvindingsmaterialer** 18
af Niels Frees, Stig Irving Olsen og Niki Bey

Habitatdirektivets 254 naturperler 22
af Pelle Andersen-Harild

Tema **Miljøinnovationer - om metoder og motivation** 26
af Arne Remmen

Trafikpolitik i København – I modstrid med borgernes ønsker ! 32
af Ivan Lund Pedersen

Tema **I samarbejde med virksomhederne** 36
af Søren Andersen

Boganmeldelse : Bevingede ord om bevingede væsener 40
af Sebastian Bergstrøm

Boganmeldelse : Humanøkologi 42
af Thorkild Johs. Nielsen

NOAH konference og workshops om østudvidelsen 44

Miljø kort 46
Af Dan Boding-Jensen

Økologisk husdyrproduktion - et spørgsmål om adfærd

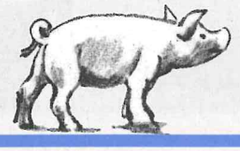

Husdyr der i mange generationer har været holdt i restriktive produktionssystemer har også tilpasset sig de restriktive systemer. Det kan give problemer når husdyrenes miljø igen ændres og dyrene får mere råderum og frihed til selv at tage beslutninger. Øget hensyn til dyrenes adfærdsbiologi kan løse en række af problemerne hos de økologiske husdyrsproducenter.

Siden midten af forrige århundrede har husdyrproduktionen i den vestlige verden udviklet sig i retning af intensivering og specialisering med det resultat, at produktionen er blevet så rentabel som overhovedet muligt. I intensive systemer er husdyrenes vækst, mælkeydelse og æglægning maksimal med en minimal investering af foder, medicin og arbejdskraft. F.eks. blev bure til æglæggende høner indført i produktionen for bedre at kontrollere hygiejnen, en ændring som medførte en reduktion i medicinforbruget. Intensiveringen betød for mange dyr opstaldning enkeltvis, hvilket gjorde det nemmere for producenten at holde øje med dyrene. Enkeltopstaldede dyr kan således fodres individuelt efter ydelse. Manglende appetit, ofte det første symptom på sygdom, kan ses efter hvert måltid. Og identificering af brunst, som er en vigtig forudsætning for maksimal produktion, er i de fleste tilfælde lettere hos enkeltopstaldede dyr.

De intensive produktionssystemer er således udviklet til at give den mest rentable produktion. Der er imidlertid et problem med dem: de tager for lidt hensyn til dyrenes adfærdsbehov. Da kravet om et sådant hensyn gradvist voksede især fra forbrugernes side, steg interessen for udvikling af bl.a. økologiske produktionssystemer.

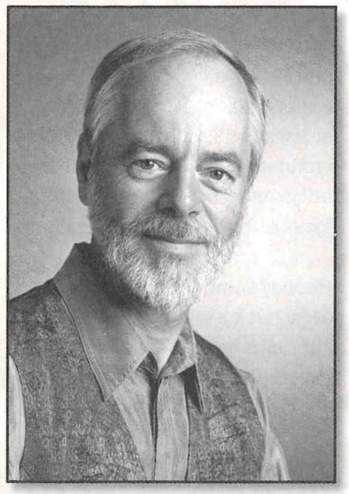

Af **Jan Ladewig,**
professor i husdyrs-etologi,
Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole

Tegner : Søren Bjarke Nielsen

Økologisk husdyrproduktion

Begrebet økologisk husdyrproduktion refererer til produktionsformer, der tager hensyn til miljøet, husdyrenes velfærd samt sikrer en vis produktkvalitet. Produktionen skal således være bæredygtig, den skal tillade dyrene at udvise naturlig adfærd, og det færdige produkt skal være fri for kemikalier og medicin. Selvom disse krav er fornuftige nok, viser praksis ofte, at gennemførelsen af dem kan være vanskelig. I det følgende argumenterer jeg for, at en væsentlig årsag til denne vanskelighed skyldes, at økologiske produktionssystemer tager for lidt hensyn til husdyrenes adfærd og omvendt, at øget hensyn til dyrenes adfærdsbiologi kan løse nogle af de problemer, der præger økologisk husdyrproduktion.

For det første er det vigtigt at gøre sig klart, at al adfærd er baseret på såvel medfødte som tillærte egenskaber. Dette betyder, at udvikling af normal adfærd dels er genetisk betinget og dels kræver, at et dyr under opvæksten udsættes for betingelser, der giver det mulighed for at udvikle normale adfærdsmønstre.

Naturlig og kunstig selektion

Alle dyr er gennem naturlig selektion tilpasset bedst muligt til det miljø, de lever i. Denne Darwinismens grundregel gælder også for husdyr, med den tilføjelse, at husdyr ikke alene er underkastet naturlig men også kunstig selektion. Husdyr, der i mange generationer har været holdt i mere eller mindre restriktive produktionssystemer, har også gennem selektion tilpasset sig det restriktive miljø. En af grundene til, at domesticerede dyr er nemmere at håndtere end deres vilde forfædre er således, at aggressive og vanskeligt håndterbare dyr i tidens løb er blevet slagtet i stedet for at blive benyttet som avlsdyr, en selektion, som har præget temperamentet hos de efterfølgende generationer. Men også andre karakteregenskaber er blevet påvirket af restriktive produktionssystemer. I den intensive svineproduktion f.eks. er den naturlige adfærd 'at forsvare afkommet' en uønsket adfærd, idet den gør det vanskeligt for svineproducenten at håndtere de nyfødte pattegrise. Søer, der har forsvaret deres pattegrise, er blevet anset for besværlige og taget ud af avlen. En lignende ændring gælder for malkekøer. Vilde køer tillader kun den nyfødte kalv at tømme yveret for mælk men holder igen på mælken, hvis den malkes manuelt. Det er indlysende, at en sådan naturlig adfærdsreaktion er uforenelig med en mælkeproduktion. Køer, som kun uvilligt giver mælk har således gradvist måttet vige pladsen for køer, som har haft mindre imod at blive malket, med det resultat at nutidens malkekøer ingen reaktion viser, når de malkes.

Adfærdsmønstre

Disse få eksempler viser, hvordan intensive produktionssy-

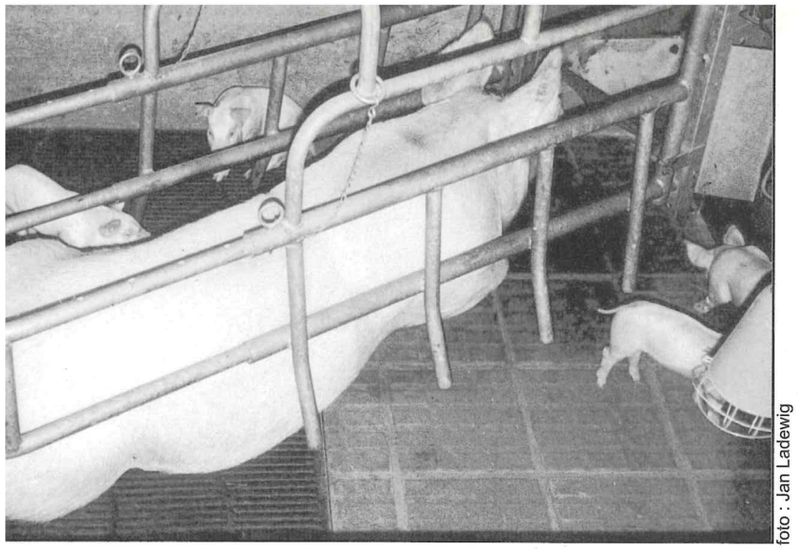

foto : Jan Ladewig

stemer har ændret husdyrenes naturlige adfærd. Det er imidlertid vigtigt at understrege, at dette ikke betyder, at bestemte adfærdsmønstre er forsvundet. Husdyr besidder nøjagtigt de samme adfærdsmønstre som deres vilde forfædre. Det er blot intensiteten, hvormed de forskellige adfærdsmønstre vises, der er ændret.

De ændringer i husdyrenes adfærdsmønstre, som intensiv produktion har medført, kan give problemer i det øjeblik, at husdyrenes miljø igen ændres. Adfærdsmønstre, som "sikrede bedre overlevelse" i intensive systemer, kan gå hen og blive uhensigtsmæssige, når dyrene flyttes til et miljø, der giver dyrene mere råderum og frihed til selv at tage beslutninger. Et eksempel herpå er søer, der i generationer har tilpasset sig det at være fikseret i en faresti under diegivningsperioden, og som i et mindre restriktivt system igen skal reagere hurtigt, hvis de kommer til at træde på eller lægge sig på en af pattegrisene, noget der ikke var nødvendigt i det intensive system. Resultatet er, at den so, som klarede sig bedst i et intensivt system, er den der kan give flest problemer i et mindre restriktivt system.

Livslang læring

Som sagt er adfærd ikke kun bestemt af medfødte men også af tillærte egenskaber. Den indlæring, der er nødvendig for, at et dyrs adfærd udvikles korrekt, starter ved fødslen og varer hele livet. Den finder sted på forskellig vis, hvor det at iagttage mere erfarne artsfæller, f.eks. moderen, spiller en stor rolle. Dette betyder f.eks., at hvis et dyr senere i livet skal kunne begå sig tilfredsstillende under frie forhold, skal denne egenskab læres tidligt i livet. Enhver biolog, der har beskæftiget sig med genudsættelse af vilde dyr fra fangenskab til "det vilde liv" vil vide, hvor møjsommeligt det kan være at lære et sådant dyr at klare sig ude i naturen. Og selvom livet under økologiske forhold ikke er nær så kompliceret som ude i naturen, er der stadig mange adfærdsmønstre, der skal læres for at kunne klare sig.

Svenske undersøgelser har f.eks. vist, at for at høns skal kunne lære at bruge siddepinde, skal dette læres inden for de første fire uger af deres liv. Evnen til at betragte omverden tredimensionalt hænger sammen med hjernens udvikling, som finder sted i denne periode. Hvis en kylling ikke tidligt i livet får mulighed for at få erfaring med det at hoppe op på siddepinde, dannes de rette forbindelser mellem nervecellerne ikke. En sådan kylling vil have et handicap resten af livet, hvad tredimensional orientering angår. Dette kan gøre det vanskeligt for dem at flyve op til redekasser for at lægge æg, med det resultat at de lægger deres æg på gulvet i stedet. Undersøgelserne viser endvidere, at det ikke er nok at give kyllinger adgang til siddepinde tidligt i livet. De skal i denne periode også stimuleres til at bruge dem, f.eks. idet de ser voksne høns flyve op på pindene.

Social kommunikation

For sociale dyr er det særdeles vigtigst, at de tidligt lærer at kunne indordne sig i en social gruppe. Dette gælder også husdyr, der næsten alle er sociale dyr. Social kommunikation, som er en ufravigelig forudsætning for at kunne leve i et socialt system, er kun til en vis grad medfødt. Artsfællers kropssprog skal læres. Signaler såsom trueadfærd eller indbydelse til venskabelig adfærd skal læres og øves under samvær med både erfarne og uerfarne artsfæller. De fleste hundeejere ved, hvor vigtigt det er, at en hundehvalp lærer at omgås andre hunde for senere som voksen at kunne begå sig blandt andre hunde. Dette forhold er ikke specifikt for hunde men gælder for alle sociale dyrearter, også for produktionsdyr.

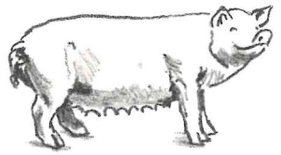

Økologi kræver indsigt

Men også omgang med mennesker på nært hold skal læres i en tidlig alder. Mindre restriktive systemer nødvendiggør en anden omgangsform mellem producent og dyr. Dyrene skal vænnes til menneskets tilstedeværelse uden at vise flugtadfærd eller aggression og mennesket skal lære at kontrollere dyrenes sundhed og produktivitet på en anden måde, end når de holdes i restriktive systemer. Økologiske produktionssystemer kræver således, at producenten besidder en langt dybere indsigt i dyrenes trivsel, en indsigt, der med den vanskeligt definerbar betegnelse kaldes management. Så længe dyr holdes fikseret, er det relativt nemt at kontrollere hver enkelt individs ædelyst, fordøjelse, brunst og lignende livsfunktioner, samt at erkende de første symptomer på sygdom. Men når dyrene går frit i flok, er denne kontrol langt vanskeligere og kræver, at producenten lærer sine dyr bedre at kende end det nødvendigvis er tilfældet i et mere traditionelt system. Med andre ord, i økologiske systemer er en langt dybere indsigt i og forståelse af dyrenes adfærd nødvendig fra producentens side.

Den ændring i husdyrproduktionen, der sker for tiden fra intensiv til mindre intensiv drift, er udfra et dyrevelfærdsmæssigt synspunkt særdeles positiv. Men det er klart, at også disse produktionsformer skal være rentable for fortsat at kunne praktiseres. For at sikre en rentabel husdyrproduktion i økologiske systemer er det for det første vigtigt, at dyrene besidder arvelige egenskaber, der kan danne grundlag for at kunne begå sig i det pågældende system. For det andet er det vigtigt, at dyrene under opvæksten forberedes på det miljø, de som voksne skal leve i, således at de kan begå sig både blandt artsfæller og sammen med mennesker. Og for det tredje er det vigtigt, at husdyrproducenten lærer at iagttage dyrene på en anden måde end han eller hun har været vant til i et traditionelt produktionssystem.

foto : Jan Ladewig

Den kemiske trussel

Tidligere tiders massive forgiftninger er i dag erstattet af en mere snigende trussel fra et utal af kemiske stoffer, hvis miljø- og sundhedseffekt kun i ringe omfang er undersøgt. Stofferne er spredt ud i almindelige forbrugerprodukter, som ikke ser spor "kemiske" ud.

Af **Christian Ege, sekretariatsleder hos Det Økologiske Råd**

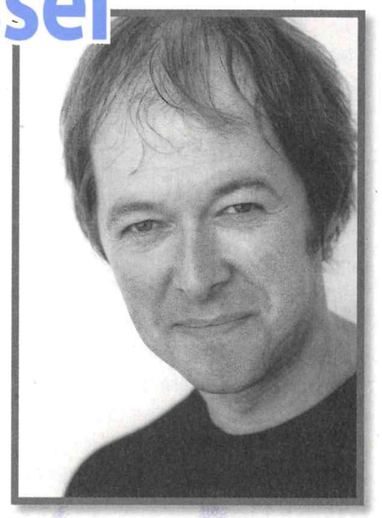

Vi har fået opbygget et samfund, som er blevet stadig mere afhængigt af et utal af kemiske stoffer. For de flestes vedkommende er deres effekter på miljø og sundhed ikke undersøgt. Det er en del af det vi kalder risikosamfundet – ikke fordi der ikke var risici i gamle dage. Det var der i høj grad. Vi har fået fjernet mange af de mest åbenlyse sundhedsfarer – manglende kloakering, sort røg fra skorstenene osv. Til gengæld har vi fået de mange kunstigt frembragte stoffer med ukendt virkning. Vi er gået fra de "stensikre" risici, som kostede mange menneskeliv, men var lokale, til de mange diffuse påvirkninger med uoverskuelige konsekvenser, der er svære at påvise, men kan have global karakter.

De fleste af os har nok en forestilling om, at den kemiske trussel består af diverse flydende kemikalier, som kommer på afveje og ender i miljøet. Men vi skal vænne os til, at den kemiske trussel kan ligge i vores computer, TV-apparat, havehegn eller i vores tøj, som ellers ikke ser spor kemisk ud.

I dag måler man høje koncentrationer af DDT og PCB i forskellige dyrearter, især havpattedyr i de arktiske egne, og man observerer tvekønnede isbjørne og andre unormale forekomster. Arktiske folk rammes hårdere end alle andre, fordi de i stort omfang lever af kød fra havpattedyr. De miljøfremmede stoffer er spredt over hele jordkloden, og vi har igangsat et gigantisk fuldskala eksperiment med at udsætte mennesker og miljø for et væld af kemiske påvirkninger, hvis langsigtede effekt er ukendt.

Samtidig med at man i de rige lande har udfaset brugen af stoffer som PCB og DDT, har man fortsat med at bruge dem i u-landene og i det tidligere Sovjetunionen. Stofferne vil fremover blive reguleret af den såkaldte POPs-konvention eller Stockholms-konvention, som blev vedtaget i 2001 efter et intenst arbejde fra bl.a. dansk side. Men samtidig er der lignende stoffer, som fortsat bruges i store mængder, også i i-landene. Det gælder de såkaldte bromerede flammehæmmere, som også ophobes i fedtvæv og er mistænkt for kræftfremkaldende, fosterskadende og hormonlignende effekt.

Tungmetallerne

Også tungmetallerne ophobes i fødekæderne, specielt i vand, således at de dyr, som er højest i fødekæden, inklusive mennesker, kan få de højeste koncentrationer. Blyforureningen førte sjældent til tydelige forgiftningstilfælde, men forskere kunne påvise, at udsættelse for blyforurening reducerede børns intelligens og i det hele taget forstyrrede deres psykiske udvikling.

Gør kemikalierne os syge i dag?

Mens infektionssygdomme er gået stærkt tilbage i de rige lande, er en række andre sygdomme steget. Det gælder f.eks. allergi, visse kræftformer og visse fosterskader. Allergi, såvel allergisk astma som hudallergi, er blevet en folkesygdom. Det er sket samtidig med, at vi i stadig større omfang har omgivet os med stoffer, som kan være allergifremkaldende. Det gælder f.eks. parfumestoffer og en række tilsætningsstoffer i fødevarer samt blødgørere, f.eks. i gulv- og vægbeklædning. Samtidig ved vi, at børn er mere følsomme over for farlige kemiske stoffer end voksne. Børn både spiser mere, drikker mere og indånder mere luft, set i forhold til deres legemsvægt.

De hormonlignende stoffer

De senere år har forskere påvist, at en række kemiske stoffer påvirker kønsudviklingen, enten ved at kroppen forveksler stoffet med kvindeligt kønshormon, østrogen, eller ved at stoffet undertrykker mandligt kønshormon. Man har set klare effekter på en række dyrearter i naturen – de nævnte tvekønnede isbjørne samt alligatorer med fejludviklede hanlige kønsorganer m.v. I Danmark og andre europæiske lande ser vi problemet med snegle, hvis kønsudvikling forstyrres som følge af især tributyltin, som bruges til skibsbundmalinger.

Vi udsættes for en lang række stoffer, som er mistænkt for hormonlignende effekt. Det gælder f.eks. de ovennævnte bromerede flammehæmmere, som især anvendes i elektronik. Samtidig med udbredelsen af disse stoffer ser vi en voldsom stigning i forekomsten af især bryst- og testikelkræft samt særlige fosterskader (defekte kønsorganer hos drenge) i de rige lande.

Kemi i slammet

Et af de steder, hvor man kan se forureningens spredning er i slam og jord. Danmarks Miljøundersøgelser udsendte i november 2002 en rapport om forekomsten af miljøfarlige stoffer i jord og slam. Den viste en udbredt forekomst af en række miljøfarlige stoffer: PCB, som hører til fortidens synder, samt bl.a. bromerede flammehæmmere, PVC-blødgørere (ftalater), nonylfenoler fra rengøringsmidler, som alle hører til nutidens synder. Der er kun få af disse stoffer, som har grænseværdier. Rapporten viser, at når vi udleder tungtnedbrydelige stoffer som PCB i naturen tager det årtier, før vi kommer af med dem. PCB blev således forbudt til de fleste anvendelser i 1978, men findes stadig i betydelige koncentrationer i jord, som har fået tilført slam. Nu kan man jo ikke gøre fortidens fejltagelser om. Men vi er ved at gentage fejltagelsen, når det gælder de bromerede flammehæmmere, hvoraf én (PBDE) indgår i undersøgelsen. Undersøgelsen viser, at indholdet af PBDE er ved at overhale indholdet af PCB. Vi måler i dag også PBDE i oceanernes hvaler og i modermælk.

EU er nu langt om længe ved at forbyde brugen af to af de bromerede flammehæmmere, men det varer flere år, før det træder i kraft. Samtidig er det blot 2 ud af ca. 70 forskellige bromerede flammehæmmere. Det er nødvendigt at begynde at regulere sådanne farlige stoffer som en gruppe frem for at vente på årelange undersøgelser af hvert enkelt stof for sig. Det er noget af det vi slås for i forbindelse med den igangværende reform af EU-kemikaliepolitik. Men vi er oppe imod stærke kræfter i den kemiske industri, som mener, at enhver tvivl om et stofs farlighed skal komme industrien til gode.

Eksport af farligt affald - Basel-konventionen

Industrier i de rige lande har i mange år sendt farligt affald, som de ikke selv ønskede at tage sig af, til deponering eller "behandling" i u-lande. Dette reguleres nu af Basel-konventionen, som USA imidlertid ikke har ratificeret. EU har derimod arbejdet ret konstruktivt på udformningen af konventionen, og vi har på dette felt set et begyndende samarbejde udvikle sig mellem u-lande, som ønsker at beskytte deres land og befolkning mod den slags affald, og EU, som er villig til at lægge begrænsninger på sine industrier og selv påtage sig behandlingen af affaldet.

Eksport af farlige stoffer – PIC-konventionen

De rige lande eksporterer også farlige stoffer til u-landene, ofte stoffer som er forbudt i hjemlandet. Et eksempel er Cheminovas eksport af pesticidet methylparathion til bl.a. Mellemamerika. Området reguleres af den såkaldte PIC-konvention (Prior Informed Consent), som inde-

Boks 1.
Udviklingen kan fremmes ved at vi som forbrugere efterspørger miljømærkede varer, PVC-fri varer og elektronik uden bromerede flammehæmmere. Sidstnævnte kan findes på www.ecocouncil.dk. På samme måde – og med endnu større effekt – kan offentlige institutioner præge udviklingen ved at indføre grøn indkøbspolitik og f.eks. stille krav om miljømærkede varer og varer uden stoffer fra Miljøstyrelsens liste over uønskede stoffer.

bærer, at import-landene skal informeres, hvis der er tale om stoffer, som er forbudt eller stærkt reguleret i det eksporterende land. Herefter skal importlandet sige god for importen, før den kan finde sted. Konventionen omfatter imidlertid kun ganske få stoffer og bør snarest udvides til langt flere.

Usikkerhed og forsigtighed

Vi har i det foregående været inde på såvel den forsinkelse, der ofte ses fra en kemisk forurening sker, og indtil virkningen på miljø eller sundhed kan konstateres. Vi har også været inde på de meget komplicerede sammenhænge, som gør det vanskeligt at påvise årsagssammenhænge mellem forurening og sygdom. Det hænger bl.a. sammen med, at vi udsættes for en lang række kemiske påvirkninger, som hver for sig kan synes små, men hvor vi ikke kender effekten af den samlede "cocktail". Af alle disse grunde er det afgørende at kunne reagere tidligt i et forløb frem for at vente på, at skaderne kan konstateres, og årsagssammenhænge bevises. Det er det man kalder forsigtighedsprincippet. Man taler om, at tvivlen skal komme miljøet og sundheden til gode frem for økonomien eller industrien. I virkeligheden er det langt mere kompliceret, idet man naturligvis ikke kan reagere på enhver tvivl, men derimod på en rimeligt begrundet tvivl. Men jo mere uoverskuelige konsekvenserne af de eventuelle skader vil være, jo mere er der grund til at gribe tidligt ind. Og det er som sagt netop den situation, vi står i i dag.

I USA er det endnu sværere at få anerkendt forsigtighedsprincippet. Det har vi f.eks. set i forbindelse med diskussionerne om anvendelse af genmodificerede organismer samt hormonbehandling af kvæg. USA har gang på gang erklæret, at de ikke accepterer indgreb i den fri vareudveksling, med mindre det er "videnskabeligt begrundet", læs at årsagssammenhængene er bevist. USA har således indklaget EU for verdenshandelsorganisationen WTO, fordi EU forbyder import af kød fra hormonbehandlet kvæg, ligesom USA har truet EU med sanktioner, fordi EU har forbudt ftalatblødgørere i legetøj til børn under 3 år.

National og overnational regulering

Det har aldrig været let at gennemføre kemikalielovgivning på nationalt plan. Her har en stor region langt flere ressourcer til at gennemføre kontrol med kemikalierne. Samtidig kan EU sikre lige konkurrencevilkår for industrien inden for hele EU.

Heldigvis ser vi flere og flere eksempler på, at EU kan påvirkes i en mere progressiv retning. Siden slutningen af 80'erne har især EU-parlamentet i en række sager trukket i den rigtige retning, i samspil med NGO'ere og en voksende folkelig opinion. Tempoet i EU er dog stadig alt for langsomt. Man kan håbe på, at vi er ved at være nået det punkt, hvor også industrivirksomheder begynder at se deres fordel i at springe på miljøvognen. Men erfaringen siger, at den udvikling kommer ikke af sig selv. Det kræver et omfattende pres fra folkelige miljøorganisationer, aktive forbrugere m.v. De store industrisammenslutninger vil typisk forsvare deres egen bagtrop til det sidste. Dette ser vi i udpræget grad inden for den kemiske industri.

5 spørgsmål til Gylleramt

1. Hvem er Gylleramt ?

Landsforeningen for Gylleramte består af mennesker, der er ramt af landbrugets miljøgener og andre med sympati for sagen.

2. Hvad vil I ?

Vi vil sætte problemet på dagsordenen i den offentlige debat. For mens havene og hederne nok omtales er situationen for de mennesker, der må leve i stank og fluer fra en nærliggende svinefabrik et overset miljøproblem. Foreningen skal være debatpartner og tale de gylleramtes sag over for pressen og myndighederne. Samtidig skal foreningen være kontaktformidlende og skabe det saglige grundlag for at der indføres lovgivning i Danmark, der kan beskytte sagesløse landboere mod værditab på deres ejendom og faldende livskvalitet.

3. Hvilke akviteter har I gang i ?

Vores hjemmeside har mange besøg fra såvel private, landbruget og offentlige myndigheder. Vi er en ny forening og er ved at etablere lokale grupper i hele landet. Vi har haft møder med en del politikere, der ser med sympati på de gylleramtes problemer. Vi assisterer medlemmer, der forsøger at undgå at blive gylleramte

4. Hvor får I jeres penge fra ?

Udelukkende fra medlemsbidrag på kr. 200 årligt.

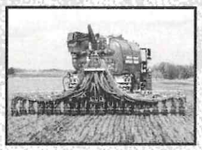

5. Hvordan kan man få fat i jer ?

Via vores hjemmeside; www.gylleramt.dk eller ved at ringe til formanden Knud Haugmark 75 44 64 45.

Gylleramt.dk
Landsforeningen for gylleramte

fotoer : Anelis Stefanova

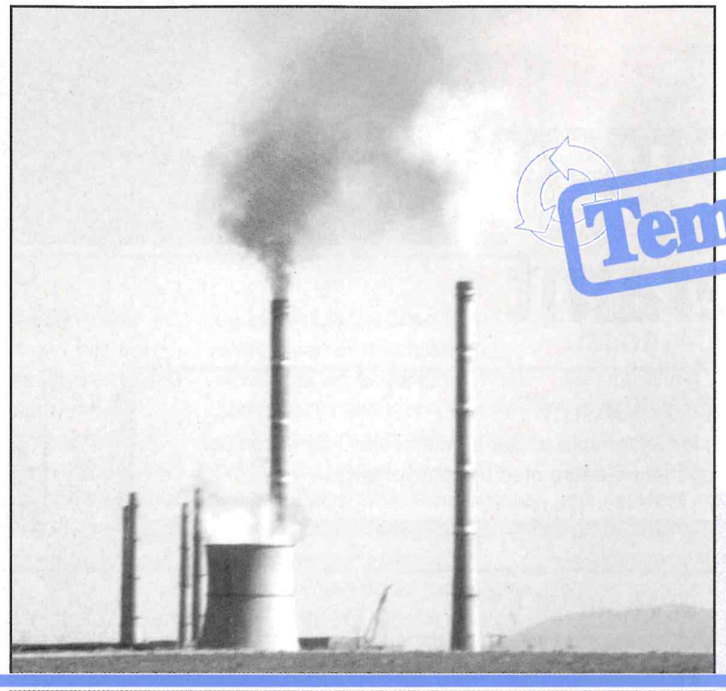

Tema

Rådgivningsfirmaer fra EU støtter affaldsforbrændingsanlæg i Central- og Østeuropa betalt af penge fra EU-optagelsesfondene. Men er det til glæde for andre end rådgiverne?

Stop pengespildet på affaldsforbrænding

Af **Anelia Stefanova, CEE Bankwatch – Bulgarien**

Oversat af Dan Boding-Jensen

Den bulgarske regering her netop indledt en aktiv støtte til forbrændingsteknologi. Det er sket med penge fra EU´s optagelsesfonde. To projekter for affaldshåndtering blev sidste år udviklet indenfor rammerne af PHARE-programmet (se boks 1). Udenlandske firmaer har virket som rådgivere på projekterne, men foreslog kun forbrændingsteknologi som mulig løsning på de problemer som skulle løses. Begge projekter mødte modstand fra NGOer og den lokale befolkning.

Det første projekt, der gjaldt affaldshåndtering i hovedstaden Sofia, blev afvist af det bulgarske miljøministerium og pengene fra PHARE-programmet var dermed tabt. Men det andet projekt, som fik navnet Det Nationale Center for Behandling af Farligt Affald, blev aktivt støttet af miljøministeriet - stik imod befolkningens ønsker.

Udfordringer nok

Bulgarien har mange problemer med at opfylde gældende miljøkrav til affaldshåndtering. Blandt de mange affaldsproblemer i landet er manglen på en minimeringsstrategi og genanvendelsessystemer. Desuden findes der opfyldningspladser, der forurener miljøet, og sågar ulovlige deponier. Problemerne vil blive endnu større, når Bulgarien skal overholde de gældende standarder i EU i forbindelse med indtrædelsen i EU, hvorfor EU´s før-optagelsesfonde yder teknisk støtte til henholdsvis udvikling og implementering af projekter igennem henholdsvis PHARE- og ISPA-programmet (se boks 3). Et udenlandsk firma, der er hyret til at rådgive den bulgarske regering, vil normalt skulle undersøge de mulige alternativer. Men det såkaldte affaldshåndteringsprojekt, udviklet med penge fra EU-fonde, indeholder ikke andet end forslag om etablering af forbrændingsfaciliteter.

Forbrænding er både dyrt og dumt

Rådgiverne argumenterer sædvanligvis med, at forbrændingsanlæggene vil producere elektricitet, og på den måde genanvende affaldet og dække en del af udgifterne. Men statistikkerne viser at forbrænding er en

"Vi - indbyggere i landsbyen Pet Mogik - vil ikke have et forbrændingsanlæg på vores område"

omkostningstung teknologi som aldrig bliver økonomisk attraktiv. To tredjedele af omkostningerne bliver brugt til beskyttelse af miljøet. Det bliver endvidere nødvendigt at regeringen permanent tilfører midler for at drive forbrændingsanlægget.

Hele budgettet op i flammer

Det Nationale Center for Behandling af Farligt Affald vil komme til at koste 80 mio. euro, hvilket udgør 20% af det beløb som er afsat til Bulgarien fra ISPA-miljøprogrammet. Samtidig vil det lægge beslag på 67% af det samlede årlige budget for hele det bulgarske miljøministerium. Og dog vil projektet kun behandle 6% af det farlige affald som årligt produceres i landet (80.000 tons behandles ud af de i alt 1.300.000 tons som produceres årligt). Derudover har Bulgarien 24.000.000 tons gammelt farligt affald deponeret.

Forbrænding skaber problemer

Forbrænding løser ikke problemerne, men skaber derimod en række nye miljømæssige problemer. Forbrændingsprocessen medfører udslip af tungenedbrydelige organiske forbindelser, som f.eks. dioxiner, og den producerede aske er farlig og skal deponeres under beskyttede forhold.

Konsekvenser forsætligt undervurderet

I tilfældet med de foreslåede forbrændingsanlæg i Bulgarien, har rådgiverne i alvorlig grad undervurderet konsekvenserne for miljø og sundhed. Det blev anbefalet at begge projekter blev placeret i områder med massiv luftforurening, med antageligt meget høje dioxinniveauer.
Det første projekt var planlagt til en forstad til Sofia, hvor Bulgariens største støberi i forvejen er placeret.
Det andet projekt, Det Nationale Center for Farligt Affald, skal ligge nær Bulgariens største kraftvarmeværk, hvor omkring 20.000 arbejder dagligt og mere end 2.000 bor indenfor en afstand af kun 3-5 km fra det planlagte forbrændingsanlæg. Den gennemførte vurdering vedrørende miljø konkluderede, at det ikke vil kunne udgøre nogen sundhedsmæssig risiko.
Men der er ikke foretaget nogen undersøgelse af sundhedstilstanden for de mennesker som bor og arbejder i regionen, ligesom der ikke er gennemført undersøgelser af de kumulative virkninger af den samlede luftforurening.

Boks. 1.
PHARE er et EU-program oprindeligt etableret til at støtte en rekonstruktion af økonomien i Polen og Ungarn forud for optagelse, men senere udvidet til at dække alle kandidatlandene.

Boks. 2.
Det europæiske miljøagentur har udgivet rapporten "Case studies on waste minimisation practices in Europe". Rapporten viser at det er muligt at vælge at fremme løsninger som tager miljøhensyn og samtidig løser de stillede opgaver.

Resume:
10 succesfulde cases er præsenteret i rapporten som søger at understøtte og opfordre til affaldsminimering i Central og østeuropæiske lande. Det sker med fokus på forebyggelse og genbrug af affald. Casene dækker fem temaer: Udvidet producentansvar, frivillige aftaler, lovgivningskrav, oplysningskampagner og grønne skatter.

Rapporten kan findes på http://reports.eea.eu.int/topic_report_2002_2

Boks. 3.
ISPA er et økonomisk EU-instrument udformet til at støtte de 10 ansøgerlandes forsøg på at opfylde EU-kravene på miljø og transport området. Læs mere om PHARE og ISPA i Miljøsk nr. 29

EU-penge til forældet "end of pipe"

I forbindelse med affaldshåndtering er EU's prioritering følgende:

1. Forebyggelse af affald
2. Genbrug (direkte, som f.eks. ølflasker i Danmark)
3. Genanvendelse (efter oparbejdning, som f.eks. vinflasker i Danmark)
4. Deponering (losseplads)
5. Afbrænding

I Central- og Østeuropa er der fortsat en lang række muligheder for at investere i metoder til minimering, genbrug og genanvendelse af affald. Derudover vil opførelsen af affaldsforbrændingsanlæg, uden detaljerede og nøjagtige informationer om affald og en veludviklet offentlig betjening, medvirke til at projekter, der er rettet mod reduktion af affald ved kilden, opgives og en ordentlig udvikling af genbrugs- og genanvendelsesmuligheder hæmmes. Den nuværende udvikling vil trække i retning af at opgive målene for projekter, der har til formål at reducere mængden af affald ved kilderne. Især når man samtidig forringer mulighederne for opsamling og genanvendelse af det indsamlede affald, som potentielt kunne anvendes som sekundære råvarer i stedet for bare at blive brændt.
Desværre slås EU's egne affaldsprioritering hen, og flere penge stilles til rådighed til at bygge "end of pipe"-løsninger. F.eks. er det kun muligt at opnå støtte til infrastrukturprojekter, som forbrændingsanlæg og lossepladser, indenfor rammerne af ISPA-programmet.

Ordentlige løsninger, tak!

Som opsamling kan man sige, at forbrændingsanlæg, som er det oftest fremsatte løsningsforslag ifm. affaldsbehandling i Bulgarien og andre central og østeuropæiske lande, hverken er en miljømæssig eller økonomisk bæredygtig løsning. I stedet for at støtte tarvelige projekter, burde Europakommissionen og de vestlige rådgivere støtte de øst- og centraleuropæiske regeringer ved at stille viden til rådighed fra EU's medlemsstater om miljøvenlige og bæredygtige virkemidler. Det er vigtigt at de nuværende udvidelsesfonde og fremtidige udviklingsfonde rettet mod de nye medlemslande, i langt højere grad, opmuntrer til at prioritere en vifte af projekter, de steder hvor affaldet bliver produceret, frem for først at løse problemet når affaldet er der.

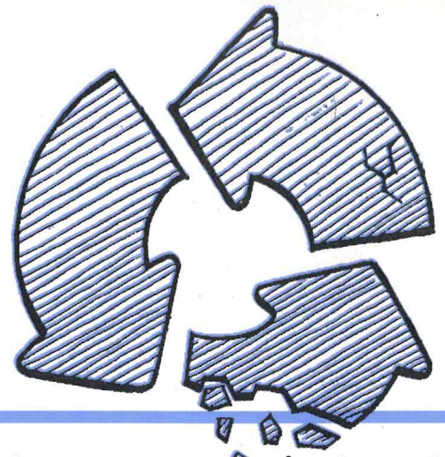

Vi sparer på jordens ressourcer når vi genvinder og genbruger materialer. Men genvinding er kun miljømæssigt en fordel, hvis problemstoffer, som f.eks. tungmetaller, brandhæmmere og blødgørere forbliver i et lukket materialekredsløb. Desværre er et lukket kredsløb ikke altid tilfældet.

Boks 1.
Problemstofferne
Plastmaterialer består af polymerer (lange molekylkæder) og diverse tilsætningsstoffer. Blandt disse er der både problematiske og uproblematiske stoffer. Fyldstoffer (såsom kridt) er f.eks. ikke noget problem. De stoffer, som har vist sig at være problematiske er Blødgørere (f.eks. phtaleter), Brandhæmmere (f.eks. bromerede, PCB) og Tungmetaller (f.eks. farvestoffer, stabilisatorer). Se evt. boks 1.

Blødgørere
I DK (og Norden generelt) bortskaffes en del af affaldet ved hjælp af affaldsforbrænding. Herunder nedbrydes blødgørere, som derfor ikke udgør noget problem når de afbrændes. Derimod kan nogle blødgørere i produkter være et problem når de kommer i kontakt med huden eller med madvarer eller hvis de vaskes ud af plasten og ender i miljøet. Nogle blødgørere er under mistanke for at have hormonlignende virkninger.

Brandhæmmere
I nyere produkter anvendes bromerede flammehæmmere, men i ældre produkter anvendtes PCB, og disse ældre produkter tilgår stadig som affald. PCB er velkendt for at give kronisk forgiftning, fosterskader og kræft. Bromerede brandhæmmere danner dioxiner ved afbrænding, og disse bromerede dioxiner kan være lige så farlige som de klorerede.

Tema

Produkter lavet af genvindingsmaterialer

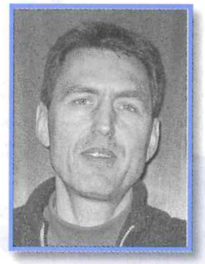

Af **Niels Frees, Stig Irving Olsen og Niki Bey**
Instituttet for Produktudvikling, DTU

Tegner : Christian Steffensen

Når vi eksporterer vores affald til Asien, er der stor risiko for, at materialer som indeholder problemstoffer indgår i nye produkter. Når disse produkter importeres igen fra Asien, importeres givetvis også problemstofferne – denne gang bare i produkter, hvori man ikke forventer at finde problemstoffer og hvis bortskaffelse ikke er underlagt sortering. Det betyder at problemstofferne kan have skadelige effekter for mennesker ved brug, samt sive ud i naturen under brug, samt når produkterne kasseres og f.eks. brændes som affald. Et nok utopisk mål må være at udfase problemstofferne og fremover undgå brugen. Indtil det sker må man behandle plastaffaldet her i Europa under kontrollerede forhold.

Problemstoffer i produkter kan være:
Blødgørere, hvor nogle er mistænkt for at have hormonlignende virkning
Brandhæmmere, hvor nogle er giftige og kan forårsage kræft og fosterskader
Tungmetaller, som er giftige og som ikke nedbrydes i miljøet.

Problemstofferne er nærmere beskrevet i boks. 1.

Genvinding kan være en god ide

Set ud fra en miljøsynsvinkel er genvinding af materialer generelt en god ide, fordi man på den måde nedsætter forbruget af både ikke-fornyelige og fornyelige ressourcer. Det bedste for miljøet er at genbruge hele produkter, f.eks. ølflasker, fordi man herved sparer de forskellige omsmeltnings-, oparbejdnings- og regranuleringsprocesser. Men mange produkter kan ikke genbruges direkte. Det gælder bl.a. husholdningsemballage, mælkekartoner etc. I disse tilfælde er genvinding derfor den principielt bedste måde at udnytte materialeressourcerne på.

Vigtigt at sortere plastaffaldet

For at opnå et godt resultat fra genvindingen, skal affaldet være sorteret i forskellige materialetyper: Glas, papir, forskellige plasttyper hver for sig. Affald, der er sorteret på denne måde kan bruges til at fremstille nye produkter.

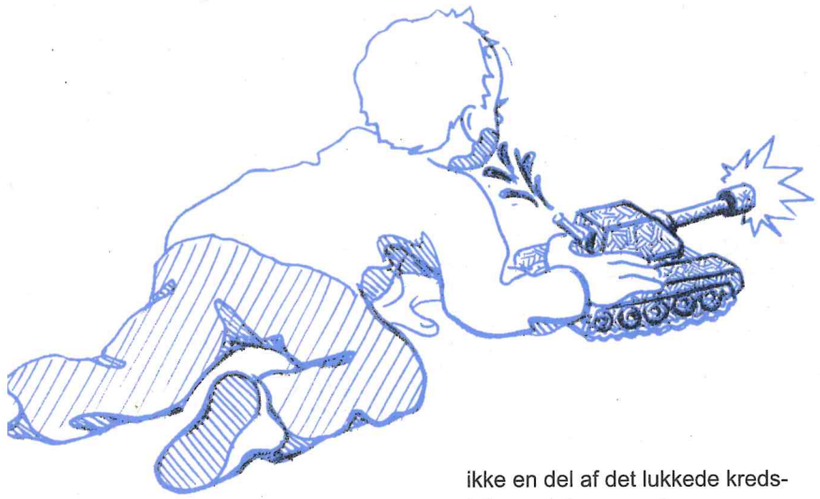

En af fordelene ved en god sortering er, at problemstoffer fra et bestemt materiale principielt forbliver i et lukket materialekredsløb, og derfor ikke ender med at forurene jorden, grundvandet eller luften.

Sortering er også vigtig for kvaliteten af den genvundne plast, der med manglende sortering kan blive så ringe, at det er miljømæssigt bedre at affaldsforbrænde plasten.

Plast fra industri- og byggeaffald er typisk sorteret i forskellige plasttyper, og materialerne herfra kan således indgå i et kontrolleret, lukket kredsløb hvor plasten kan genanvendes i tilsvarende produkter. Det tilstræbes for PVC, som man ikke ønsker at forbrænde fordi der dannes saltsyre.

Plastemballager (ikke PVC) fra industri og indsamlet plast fra husholdningsaffald er derimod ikke en del af det lukkede kredsløb, og det er meget mere vanskeligt at danne sig et overblik over hvor denne del af plastaffaldet egentlig ender.

Plast fra husholdningsaffald kan indeholde problemstoffer. Det gælder f.eks. PVC. Selvom man manuelt forsøger at sortere dette fra, må man formode, at husholdningsaffald og dermed genvindingsplast kan indeholde problemstoffer så som tungmetaller og blødgørere fra især PVC.

Affaldskredsløb

Mængden af plastaffald er i dag i Danmark ca. 280.000.tons/år, hvoraf ca. 40.000 tons genvindes. Plastemballage udgør ca. 2/3 af plastaffaldet, og det er især plastemballage der genvindes.

Der er indført en plastindsamlingsordning i Danmark, som bl.a. skal sikre, at der sker en sortering af PVC fra husholdningsaffaldet. I 2001 kom EU's direktiv for emballage og emballageaffald som bl.a. kræver, at mindst 15 % af det emballageaffald, som er fremstillet af plast skal "indfanges" i et kontrolleret kredsløb ved genvinding. Direktivet placerer derudover ansvaret for genanvendelse hos producenten.

En stor del af plastaffaldet som skal genvindes eksporteres dog til udlandet. Aftagere er ofte virksomheder i Kina og andre asiatiske lande.
Ved efterfølgende import af plastprodukter fra Asien er der risiko for, at man samtidig også re-importerer problemstofferne - denne gang bare i produkter, hvori man ikke forventer at finde problemstoffer og/eller i produkter, som ikke skal sorteres ved bortskaffelsen herhjemme. Der er godt nok grænseværdier for en række problemstoffer i produkter. Men hvis man ikke forventer at finde dem, leder man jo heller ikke efter dem. Det kan især være bekymrende, når det gælder plastlegetøj til børn.

Grunden til, at plastaffaldet overhovedet eksporteres er, at asiatiske firmaer betaler en forholdsvis høj pris for det på det internationale plastskrotmarked. Dette er muligt for dem, fordi de øvrige omkostninger ved oparbejdningen, bl.a. arbejdskraft og transport, er meget lave. De er derfor i stand til at producere og sælge produkter til lavere priser end deres europæiske konkurrenter.

Som det er nævnt, sorteres f.eks. hård PVC fra affaldet herhjemme og i andre EU-lande inden det eksporteres. Men Asien importerer også affald fra andre lande end EU. Dette kan formodes også at indeholde en del af de problematiske stoffer.

Plastprodukter af genvindingsmaterialer

Produkter, som typisk er lavet af genvindingsmaterialer og som muligvis kan indeholde problemstoffer er bl.a.:
Badesandaler, plastskrabere, plasthavemøbler, plastlegetøj (ofte fra Asien), urtepotter, bøjler til tøj, børster og kuglepenne m.fl.

Der er to problematiske aspekter ved disse produkter. For det første kan problemstofferne udgøre en fare under produkternes brug – f.eks. kan børn blive udsat for blødgørere i børnelegetøj under leg - barnet som sutter på et stykke plastiklegetøj. For det andet er produkterne typisk billige konsument-produkter, der bortskaffes med husholdningsaffaldet, og som typisk ikke bliver sorteret.

Sammenfatning

Genvinding af plast er fra en ressource-synsvinkel en god ide. Men så længe der ikke findes kemiske eller mekaniske metoder til at få problemstofferne ud af "skraldespandsegnede" produkter, må målet være helt at undgå brugen af stofferne eller i det mindste helt at stoppe eksporten af affaldet. (Den teoretisk tredje mulighed, nemlig at stoppe importen af plastprodukter, er næppe en reel mulighed.)

Plastaffaldet skulle i det hele taget forblive i Europa, hvor sikkerheden er størst for at genvindingsmaterialer bliver sorteret og forarbejdet så rent som teknisk overhovedet muligt.

Man kan også stille spørgsmålet om, hvorfor plast overhovedet genvindes til visse produkter: Kan bøjler ikke lige så godt være fremstillet i træ, som er en vedvarende ressource frem for i en måske dårlig kvalitet plast?

For at undgå miljøproblemer ved produkter lavet af genvindingsmateriale, må sigtet under alle omstændigheder være at reducere tilførslen af problematiske stoffer så meget som muligt.

Hovedspørgsmålet under udviklingen af nye produkter må således altid være: Er stofferne overhovedet nødvendige for produktets funktion? En stor udfordring er at få de problemstoffer, der findes i gamle produkter, udfaset af genvindingskredsløbet.

Litteratur

1): Frees, N., Miljømæssige fordele og ulemper ved genvinding af plast – eksempler med udgangspunkt i konkrete produkter, Miljøstyrelsen, Miljøprojekt nr. 647, 2002
2): Ottosen, L.M. og Tønning, K., Indsamling af plastflasker og – dunke fra husholdninger. Miljøprojekt nr. 637, 2001,

Habitatdirektivets 254 naturperler

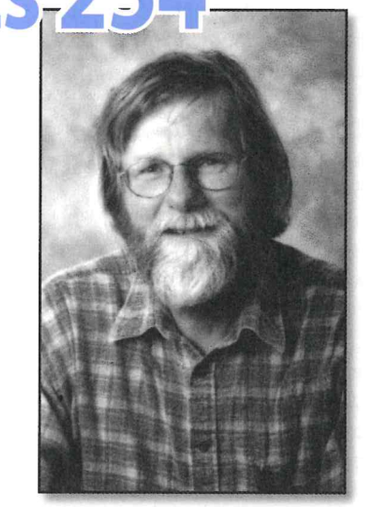

Af **Pelle Andersen-Harild, Naturrådets sekretariat**

EU's habitatdirektiv kan blive et redskab til at vende naturødelæggelsen i Danmark. Men kun hvis direktivet har kraft nok til at mindske de ødelæggende miljøpåvirkninger der vælter ind over habitatområderne. Den værste af disse er landbrugets forurening med kvælstof og fosfor.

foto : Signe Nepper Larsen

Hvad er habitatdirektivet

Direktiver fra EU er ikke noget man skal spøge med. Habitatdirektivet - og det tilsvarende fugledirektiv - er EU's redskaber til at sikre et sammenhængende europæisk net af natur, NATURA2000. Mange internationale naturaftaler indeholder ikke særlige sanktionsmuligheder hvis medlemsstaterne ikke opfylder konventionen. Det gør EU's direktiver. Hvis et EU-land ikke opfører sig ordentligt risikerer de at blive slæbt for EU-domstolen, hvor den Store Stygge Bastian har mulighed for at idømme det formastelige land bøder indtil det makker ret. Det er medlemslandenes pligt at sørge for at få gennemført de ændringer i den nationale lovgivning, der er nødvendig for at opfylde direktiverne fra EU. Det sidste er grunden til at miljøministeren har ondt i habitatdirektivet.

Habitatdirektivet består af to hovedelementer: en beskyttelse af nærmere beskrevne naturtyper samt af arter af dyr og planter. For naturtyperne er medlemslandene forpligtet til i første omgang at udarbejde en udtømmende liste over forekomsten i medlemslandene. Når listen skal være udtømmende skyldes det, at kommissionen som næste skridt skal skaffe sig det forkromede europæiske overblik og sørge for et fagligt forsvarligt sammenhængende netværk af natur. Og det kan den naturligvis kun, hvis den har en brutoliste at gå ud fra. Når overblikket er hjemme foretages en endelig udpegning af netværkets lokaliteter. Denne procedure skal være afsluttet i 2004.

Danmark dumpet i Bruxelles

Den foreløbige udpegning afsluttede Danmark for adskillige år siden. Men ved forprøven i Bruxelles dumpede Danmark. Kommissionen syntes ikke der var udpeget nok områder. En oversigt viste nemlig at for mange naturtyper havde Danmark blot udpeget 10-15 procent som habitatområder. Derfor måtte miljøministeren i gang igen og man udpegede så yderligere et antal områder. Det er denne udpegning miljøminister Schmidt nu

kalder for 254 naturperler - efter at have sløjfet nogle af de supplerende udpegninger i sin hjemegn, Sønderjylland.

Om den supplerende udpegning er nok er imidlertid tvivlsomt. Efter kritik fra bl.a. Naturrådet og juraprofessor Peter Pagh fik miljøministeren kolde fødder og bad kammeradvokaten (statens sagfører) vurdere om Danmarks overholdt habitatdirektivet. Det er ikke tilfældet på en række områder, mener kammeradvokaten (1). Der er bl.a. ikke foretaget en "udtømmende" udpegning.

Sikring af habitatområderne

Habitatområdernes fysiske eksistens skal naturligvis sikres. Her er habitatdirektivet faktisk meget restriktivt - mere restriktivt end dansk naturlovgivning. Der må ikke foretages noget, der kan ændre områderne. End ikke de sædvanlige økonomiske undskyldninger om samfundsmæssig betydning er nok. Habitatdirektivet bestemmer, at habitatområderne og de udpegede dyr og planter, skal have en "gunstig bevaringsstatus", d.v.s. være stabile eller i fremgang.

Gunstig bevaringsstatus

Det kræver en aktiv indsats. Mange af de udpegede naturtyper er halvnaturtyper, der er afhængig af en vis pleje, f.eks. græsning eller høslæt. Det er arbejdskrævende og derfor dyrt. Opgørelser over hvor mange penge det kræver, er behæftet med stor usikkerhed. Men det er i hvert fald sikkert, at miljøministeren ikke kan nøjes med at kaste et par håndfuld millioner på bordet. Der skal helt andre boller på suppen. Og det skal der også lovgivningsmæssigt. I Skov- og Naturstyrelsens informationsmateriale hedder det, at man vil forsøge at opnå frivillige aftaler med ejerne, hvis der skal foretages noget for at sikre områderne og deres dyr og planter.

Der mangler lovgivning der kan sikre, at myndighederne kan gribe ind og sikre en "gunstig bevaringsstatus". For at konstatere dette skal man også have et ordentligt naturovervågningssystem. Men her er Danmark håbløst bagud. De sidste 15 år er der med 2-3 års mellemrum udarbejdet programmer for en dækkende naturovervågning i Danmark. Men hver gang har miljøministeren siddet tungt på pengekassen. I slutningen af 2002 er der endnu engang udarbejdet et forslag til et overvågningsprogram, men kommer pengene også? Hvis ikke man kan opnå frivillige aftaler, er der i dag kun en fredning tilbage. Fredninger er imidlertid et overordentligt tungt instrument. Det tager oftest 10-15 år at gennemføre en fredning og det koster dyrt i erstatning til ejerne af områderne. De nødvendige instrumenter til at sikre en "gunstig bevaringsstatus" er altså ikke tilstede i dag.

Naturbeskyttelsespyramiden

Naturbeskyttelsen i Danmark er usammenhængende og derfor ineffektiv. Figuren viser de forskellige lag i naturbeskyttelsen. Først og fremmest skal miljøgrundlaget være i orden. Hvis naturområderne belastes med pesticider, tungmetaller, forurening med næringsstoffer fra landbruget, forsuring fra trafik og kraftværker, så er selve eksistensgrundlaget for naturtyper og deres dyr og planter truet. Dette lag mangler stort set i Danmark. Det næste led i pyramiden er en righoldig "bestand" af de forskellige naturtyper og en sikring af deres eksistens. Her har Danmark været lidt af et foregangsland med lovens generelle erstatningsfri beskyttelse af bestemte naturtyper, men habitatdirektivet omfatter langt flere naturtyper og de generelle beskyttelser omfatter f.eks. ikke havet og skove. Næste led er en lokalitetsbeskyttelse, der kan sikre større sammenhængende områder og regulere færdsel og anden anvendelse. Og endelig er der artsbeskyttelsen, der kan sikre en art mod efterstræbelse af forskellig art (jagt, opgravning etc.).

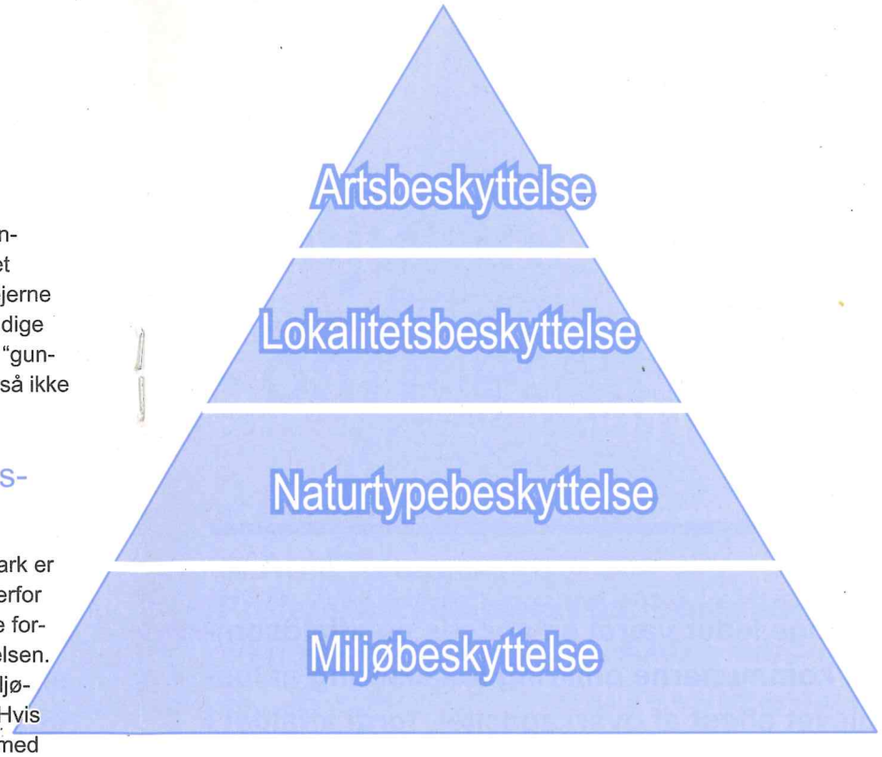

Traditionelt er man ofte begyndt for oven med at beskytte en art. Men det hjælper ikke meget at frede havørnen, hvis den forgiftes med kviksølv og hvis der ikke er uforstyrrede skove med redetræer. Og man kan frede næringsfattige søer lige så tosset det skal være, hvis ikke man samtidig sørger for at landbruget mindsker forureningen med kvælstof og fosfor.

Habitatdirektivet rækker også uden for habitatområderne

Aktiviteter uden for habitatområderne skal også reguleres, hvis de er en trussel mod områderne. Det er nok her habitatdirektivet i hvert fald i teorien er mest vidtgående. Eksempelvis skal landbrugets næringsstofforurening vurderes i relation til om den breder sig ind i habitatområderne og ændrer deres tilstand. Da størstedelen af alle danske naturtyper i dag er truet af landbrugets kvælstof- og fosforforurening vil man med habitatdirektivet i hånden kunne begrænse svineproduktionen (og anden landbrugsproduktion) med henvisning til indvirkningen på habitatområderne. I dag gives tilladelser til udvidelse af f.eks. svinefarme i stor stil med naturklagenævnets velsignelse, selvom der ikke er mindste tvivl om at landbrugets forurening er den største trussel mod dansk natur - og dermed også mod habitatområderne - også dem på havet.

Habitatdirektivets virkelige prøve

Det er her habitatdirektivet skal stå sin virkelige prøve. Kan det bruges som redskab til at få styr på de mange udefra kommende dårligdomme (ikke alene landbrugets forurening) som er en trussel mod habitatområderne. Hvis det lykkes så kan det være at dansk naturs bedrøvelige tilstand kan bedres, men lidt flovt i så tilfælde, at det skal være trusler fra EU der skal være drivkraften. Lykkes det ikke, så vil 254 naturperler blive kastet for svin!

Læs mere:

Skov- og Naturstyrelsens officielle hjemmeside om habitatdirektivet http://natura2000.sns.dk/
Kammeradvokatens "Notat om implementering af habitatdirektivet" af 28.22.2002 kan læses på www.gylle.dk
Forskellige kritiske gennemgange af habitatdirektivets implementering i Danmark kan ses på Naturrådets hjemmeside: www.naturraadet.com eller kontakt Pelle Andersen-Harild via E-Mail: pelle.andersen.harild @get2net.dk)

Miljøinnovationer - om metoder og motivation

Af **Arne Remmen,**
Professor ved Institut for Samfundsudvikling og Planlægning, AAU.

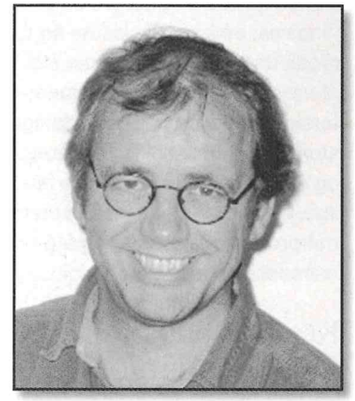

Miljøpolitikken har på mange leder været en succes på affaldsområdet. Kampene mellem kommunerne omkring lokalisering af lossepladser i 80'erne er blevet afløst af overkapacitet, fordi affaldet i dag bliver genanvendt eller brændt af, og dermed nyttiggjort som energi. Der er imidlertid ofte en bagside ved succeshistorierne på miljøområdet, men hvorfor egentlig det? Generelt kan der i hvert fald peges på følgende forklaringer på bagsiden af medaljen: Manglen på helhedsorientering, begrænsninger ved de anvendte metoder, samt for lidt fokus på motivation og miljøforbedringer.

Manglen på helhedsorientering

Gennem de seneste 10-15 år er et forebyggende miljøarbejde blevet udbredt i den danske industri. En væsentlig del af de forurenende virksomheder ved, at miljøproblemerne skal forebygges ved kilden. Industriens indførelse af renere teknologi og miljøledelse betyder et fokus på såvel ressourceforbruget som på den del af forureningen som opstår indenfor virksomhedens hegn.

En miljøforståelse – med afsæt indenfor virksomhedens hegn – er imidlertid alt for snæver, da den ikke tager højde for miljøproblemerne ved især brug, transport og bortskaffelse af produkterne. Siden midt i 90'erne er der derfor kommet mere fokus på en produktorienteret miljøindsats og på livscyklustankegangen – og dermed miljøpåvirkningerne fra vugge til grav.

Fra vugge til grav

Det er karakteristisk ved livscyklusvurdering (LCA), at miljøpåvirkningen knyttet til energiforbruget som oftest kommer ud som den væsentligste miljøpåvirkning. Det er selvfølgelig fortrinligt, at virksomhederne sætter ind med energibesparelser også i relation til produkterne i brugsfasen, og således medvirker til at reducere drivhuseffekt, mv. Men en rigid tolkning af resultaterne af en LCA kan føre til at væsentlige sammenhænge overses og andre centrale miljøproblemer negligeres. Eksempelvis kommer energiforbruget ved transport sjældent ud som en væsentlig miljøpåvirkning ved en LCA. Alligevel kan en virksomhed udmærket opnå økonomiske gevinster ved en systematisk miljøindsats på transportområdet.

En mere helhedsorienteret miljøforståelse opnås, når livscyklustankegangen kobles med kredsløbstankegangen. Dette handler ikke blot om miljøproblemerne fra-vugge-til-grav, men også om at få lukket og minimeret kredsløbet af stoffer og materialer. Med

andre ord, produkterne må designes således, at de kan genindvindes med henblik på at nedsætte det samlede ressourcetræk i samfundet. Dette er illustreret i figur 1:

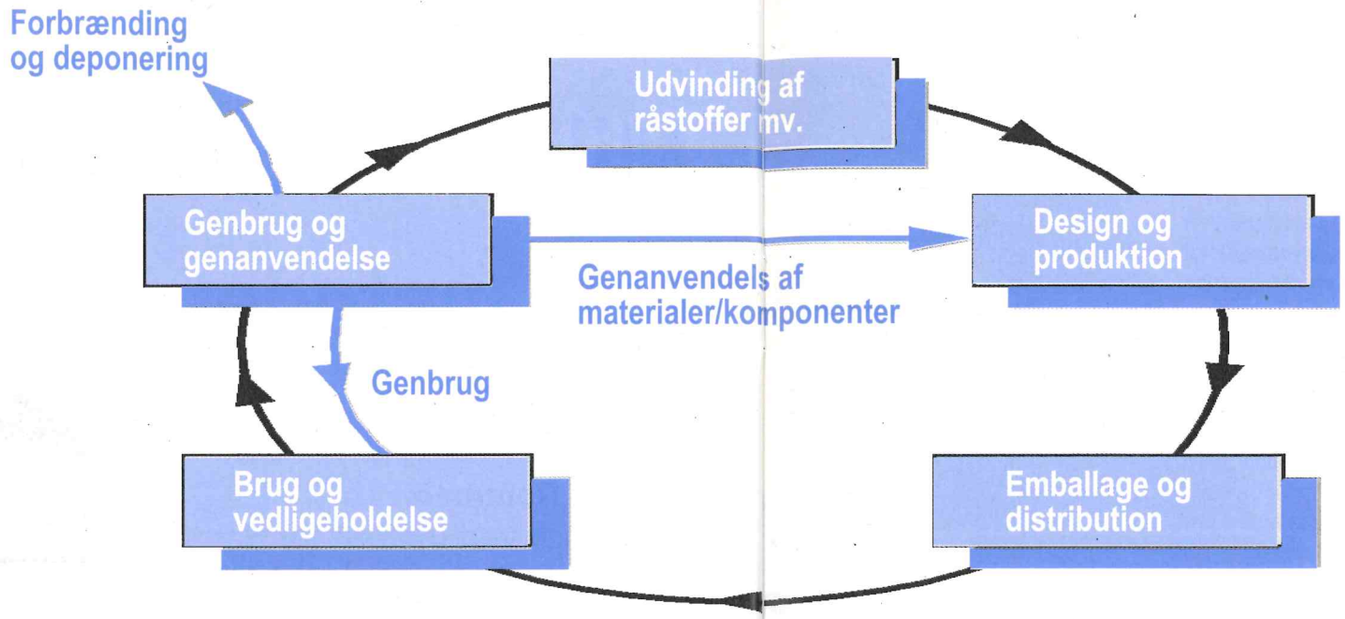

Som allerede antydet indledningsvis, så kan livscyklus- og kredsløbstankegangen ikke stå alene, men må integreres med forsigtighedsprincippet: de farlige stoffer og kemikalier må udfases og substitueres med mindre farlige, for ellers "flytter nissen med", når produkterne baseres på genanvendte materialer.

Krav til helhedsorientering

En helhedsorienteret miljøforståelse integrerer altså princippet om forebyggelse og forsigtighed, samt bygger på en kobling af livscyklus- og kredsløbstankegangen med en substitution og udfasning af farlige stoffer.

Denne forståelse af principper og tankegange bør også føre til en mere ydmyg omgang med metoderne. Livscyklusvurdering er fortrinlig til at vurdere de væsentlige miljøpåvirkninger, men tager afsæt i en idealiseret verden – fuldstændig som cost-benefit analyser og en række andre metoder gør det. Alle metoder har en synsvinkel og en tankegang indbygget, og et minimum af metodekritik kræver, at vi er bevidste om styrker og begrænsninger ved de forskellige metoder.

En del af forklaringen på, at den produktorienterede miljøindsats ikke er mere udbredt, hænger sammen med den måde som livscyklusvurdering (LCA) er blevet introduceret, eller rettere at centrale aktører som Miljøstyrelsen har set LCA som metoden.

Begrænsningerne ved metoder og virkemidler

Den mest oplagte begrænsning ved LCA er som fremhævet, at der ikke nødvendigvis etableres en kobling til kredsløbstankegangen og substitutionsprincippet. Men derudover knytter der sig en række problemer til de grundlæggende antagelser bag den måde, som LCA er blevet introduceret i Danmark.

Miljøstyrelsen har prioriteret at opbygge en pyramide af informative virkemidler til den produktorienterede miljøpolitik – med detaljeret LCA i form af UMIP som det videnskabelige grundlag for at dokumentere de væsentligste miljøpåvirkninger i produktets livscyklus. Se figur 2.

Figur 2. Informative virkemidler (fremlagt af Miljøstyrelsen på Miljørådsmøde i 2000)

Denne tankegang er umiddelbart besnærende, idet det vil give alle involverede aktører en fælles platform at agere på. Men i virkelighedens verden forholder det sig en del anderledes.

Blomsten på gold jord

Blot en eller to håndfulde, større danske virksomheder har internt kompetencen til at bruge LCA til udvikling, dokumentation og markedsføring af renere produkter. Miljøvaredeklarationer finder kun langsom udbredelse, og især når store virksomheder stiller krav til deres underleverandører. Miljømærkning har fået en vis udbredelse i et par brancher, men ved Blomstens 10-årige fødselsdag må det konstateres, at den "vokser" på ret gold jord – trods Danmarks fine placering med 26 miljømærker ud af i alt 125 i hele EU.

Hvorfor disse trængsler – trods alle de gode intentioner? En væsentlig del af forklaringen findes i den antagelse om rationalitet hos aktørerne, som ligger bag pyramiden. Det forventes, at når virksomhederne har værktøjet i form af LCA til at vurdere produktets væsentligste miljøpåvirkninger, så vil de også udvikle og markedsføre renere produkter. Når forbrugerne har den rette information om produktets miljøpåvirkninger, så vil de også købe miljømærkede produkter. Og når myndighederne har den fuldstændige dokumentation af produktets miljøpåvirkninger, så griber de ind med en regulering heraf.

Virkelighedens verden

Hvad stiller vi så op, når aktørerne i virkelighedens verden ikke handler teknisk-miljømæssigt rationelt. Når ledelsen pludselig kun satser på pris og kvalitet på grund af konkurrence fra Fjernøsten. Når produktudvikleren helst vil tænke i nye fancy funktioner frem for at bekymre sig om blyet i lodningerne. Når tøjet ryger til genbrug efter et kvartal, fordi moden skifter og nyt smart design er fremme. Og når myndighederne får udfaset et farligt stof med kendte skadevirkninger, så er der straks fem nye kemikalier med ukendte bivirkninger at forholde sig til.

Frem for et slagsmål om metode – om LCA eller cost-benefit er den "sande videnskab" – så er der brug for at koble de forskellige tankegange, og at være bevidste om begrænsningerne ved de enkelte metoder og virkemidler. I den virkelige verden er det ikke nødvendigt – endsige muligt – at kende den videnskabelige "sandhed" for at kunne handle. Virksomheder er vant til at håndtere usikkerhed og har i øvrigt flere indsatsområder, og kan godt på én gang arbejde med at udfase farlige stoffer, mens andre medarbejdere reducerer energiforbruget, og andre igen designer renere produkter.

Det er nødvendigt med et lige så kraftigt fokus på motivation, opmærksomhed og dynamikken i de konkrete miljøforbedringer af produkterne, som på at videreudvikle metoderne. Mennesker laver miljøforbedringer – ikke metoderne.

Så set i forhold til industrien er det i første omgang centralt at udbrede værktøjer til at understøtte motivation og konkrete miljøforbedringer. I denne forbindelse er Eco-design interessant.

Værktøjskassen – forbedringer og motivation

Hvor pyramiden bygger på den samme platform i form af detaljeret livscyklusvurdering, så signalerer udtrykket en "værktøjskasse", dels at der er flere forskellige værktøjer til rådighed, og dels at værktøjet vælges efter hvilket formål, som det skal anvendes til. Hvis virksomheden har brug for at dokumentere produktets miljøforhold er LCA et udmærket værktøj. Hvis virksomheden vil lave konkrete produktforbedringer og skabe motivation, så er Eco-design et bedre værktøj.

I udlandet er Eco-design og Design for the Environment samlebetegnelser for denne tradition, som bygger på livscyklustankegangen. Herudfra opstilles en række ideer og retningslinjer for, hvorledes produktets miljøprofil kan forbedres i hver enkelt fase.Disse værktøjer har fokus på det kreative element samt er handlings- og forbedringsorienteret, og dermed også bedre til at skabe motivation.

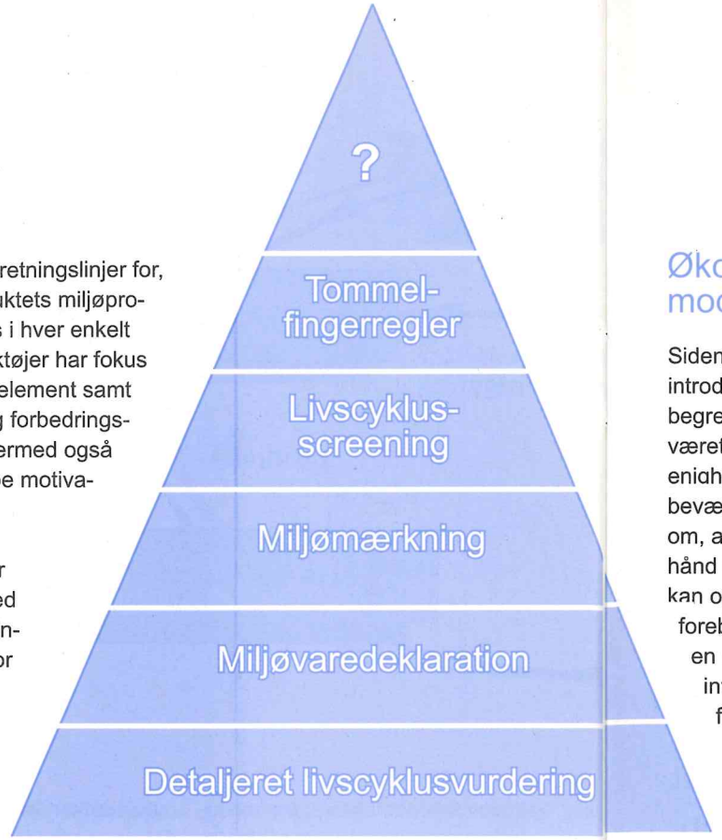

Phillips opererer eksempelvis med "Fast Five" (Meinders, 1997), hvor det nye produkt sammenlignes med et referenceprodukt via fem spørgsmål:

1) Energi – bruger det fremlagte design mindre energi end referenceproduktet?
2) Genanvendelse – er produktet nemmere at genanvende?
3) Farligt affald – indebærer produktet mindre kemikalieaffald end alternativet?
4) Produkt værdi – medvirker designet til længere holdbarhed, til øget affektionsværdi og er det nemmere at reparere?
5) Service – er det en ny måde at tilbyde en service med mindre miljøpåvirkning?

Kan der svares JA fem gange hertil, er det nye produkt et glimrende alternativ. Opnås tre ja'er er det et interessant alternativ, men der skal stadig laves forbedringer. Ved blot et enkelt ja lyder opfordringen til designeren, at referenceproduktet bør opgraderes.

Værktøjer til eco-design findes i forskellige varianter så som spider-web (afbildes som et edderkoppenet), strategihjul, eco-compass, mv., og de fremhæver alle betydningen af den visuelle fremstilling, og er dermed at være bedre til at motivere og synliggøre indsatsen. (en oversigt over værktøjer til Eco-design findes i: Tischner, et.al., 2000, samt på dansk Remmen & Münster, 2002).

Økologisk modernisering

Siden Brundtland-rapportens introduktion af bæredygtighedsbegrebet sidst i 80'erne har der været en bemærkelsesværdig enighed blandt industri, miljøbevægelse og myndigheder om, at miljø og økonomi kan gå hånd i hånd; og at der samtidig kan opnås sociale fordele. En forebyggende miljøindsats er en win-win situation, hvor alle involverede parter opnår fordele.

For industrien betyder forebyggelse, at miljøet får det bedre, samtidig med at virksomhederne får reduceret omkostningerne til ressourceforbrug og udledninger samt opnår konkurrencefordele på renere produkter. Medarbejderne har ofte samtidig fået et bedre arbejdsmiljø ved indførelse af renere teknologi; ligesom ledelsen har fået forbedret relationerne til stakeholders så som myndigheder, miljøbevægelse, mv.

De sidste fire år har jeg været medlem af Miljørådet for renere produkter sammen med en række repræsentanter fra myndigheder, industri samt miljø- og forbrugerorganisationer. I diskussionerne i Miljørådet har der været markant konsensus mellem industrien samt miljø- og forbrugerbevægelsen om såvel forståelsen af miljøproblemerne som af virkemidlerne.

Meget at lære af miljøbevægelsen

Der er således en fælles forståelse af vigtigheden af at forebygge miljøproblemerne ved kilden, og af at dette kan ske via en økologisk modernisering af produktions- og forbrugssystemet indenfor de givne rammer. Miljørådets forkvinde, Anna Lise Mortensen fra Bdr. Hartmann, har ligefrem ved flere lejligheder fremhævet, at industrien kan lære meget af miljøbevægelsen, når det handler om engagement, om at skabe motivation og om at kommunikere budskaberne klart ud.

Hvis der har været en skillelinje i Miljørådets første fire år, så har denne gået i forhold til Miljøstyrelsen – og vel og mærke på spørgsmålet om, hvor megen kortlægning, udredning og metodeudvikling, der er nødvendig for at kunne handle. I den virkelige verden hos industrien og bevægelserne trives snusfornuften stadig, og viden vurderes på om det funker i praksis. Mens styrelserne har et markant behov for at have opdateret, "videnskabelig" viden.

En erkendelse af de forskellige videnbehov hos praktikere og myndigheder, samt af de informative virkemidlers begrænsninger vil udgøre en god platform for den fremtidige produktorienterede miljøindsats. I den virkelige verden, hvor der ikke findes enkle løsninger og svar – men modgående hensyn og flertydighed, er der brug for at sætte endnu mere fokus på at motivere de forskellige aktørgrupper og at få dem til at løfte deres del af ansvaret.

Litteratur:

- Han Brezet & Carolien van Hemel: ECODESIGN – A promising approach to sustainable production and consumption. UNEP 1997.
- Torben Lenau, m.fl.: Miljørigtig udvikling i produktfamilier – en håndbog. Instituttet for Produktudvikling, 2001.
- Herman Meinders: Point of no return. Phillips EcoDesign guidelines. Phillips, 1997.
- Arne Remmen & Marie Münster: Kom godt i gang med livscyklustankegangen. Miljønyt, nr. 65, Miljøstyrelsen 2002.
- Kirsten Schmidt, m.fl.: Håndbog i produktorienteret miljøarbejde. Miljønyt, nr. 53, Miljøstyrelsen 2000.
- Ursula Tischner, et.al.,: How to do EcoDesign? A Guide for environmentally and economically sound Design. Verlag form praxis, 2000.

Trafikpolitik i København – I modstrid med borgernes ønsker !

Københavns Borgerrepræsentation besluttede i januar 1997, at biltrafikken i København ikke måtte stige over niveauet i 1996. Beslutningen er ikke siden ændret, men der er stort set ikke taget initiativer til at efterleve beslutningen.

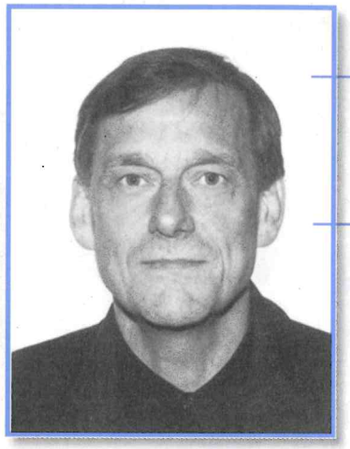

Af **Ivan Lund Pedersen**
NOAH-TRAFIK

Tegner :
Søren Bjarke Nielsen

Der er tværtimod, efter krav fra kommunen, bygget tusinder af nye parkeringspladser til pendlere ved nybyggeri, de grønne bølger der favoriserer den gennemkørende biltrafik er blevet udbygget og bustrafikkens fremkommelighed er blevet kraftigt forringet. HUR har tilmed skåret ned på bustrafikken og planlægger yderligere reduktioner.

Biltrafikken er derfor steget år for år. Samtidig kræver kommunen anlæg af op mod 30.000 - primært - pendlerparkeringspladser i forbindelse med lokalplanlægningen. Kommunen har heller ikke protesteret mod planlagte udvidelser af motorvejene mod København.

Hvis der kommer større indfaldsveje og flere parkeringspladser vil konsekvensen være en kraftig forøgelse af biltrafikken.

Københavns kommune undskylder trafikstigningen med, at københavnerne har fået flere biler. Det er rigtigt, at der er kommet 24.000 flere beboerbiler de seneste 6 år, men bilejerskabet er fortsat meget lavt i København og kun halvdelen af bilejerne i København bruger bilen dagligt. Det er fortsat biler udefra der skaber de største trafikbelastninger.

Tilhængere af bompenge

Der er mange velkendte trafikpolitiske virkemidler, der kan bruges til at modvirke en trafikstigning. To ud af tre borgere i København er ifølge en Gallup-undersøgelse fra 1996 således tilhængere af bompenge (miljøafgift). En sådan afgift kan effektivt reducere trafikbelastningen. I Durham i England indførte man i oktober 2002 en betalingsordning og har allerede fået reduceret biltrafikken i centrum med 90 % til stor tilfredshed for de fleste.

Der er al mulig grund til at tro at beslutningen fra 1997 har opbakning i befolkningen. Alligevel har København sat en ny proces i gang med henblik på udarbejdelse af en ny Trafik- og Miljøplan, der lægger op til at fravige beslutningen fra 1997. I forbindelse med dette arbejde har man afholdt et par borgermøder og stillet 1000 borgere en række spørgsmål om trafik.

Ved et borgermøde den 21. maj 2002 skulle borgerne definere hvilke problemer der var med trafikken i København, men de måtte ikke komme med løsningsmuligheder. Det skulle først ske i næste fase. Kort før næste borgermøde den 12. november udsendte kommunen imidlertid et udspil, med 5 bestemte hovedindsatsområder, der slet ikke afspejlede holdningen på det første borgermøde og heller ikke meningsundersøgelsen. Der burde have været mindst 15 indsatsområder at vælge imellem. To af de udvalgte 5 hovedindsatsområder vil forøge trafikbelastningen, idet der foreslås 2 store vejindføringer sydfra og nordfra til København samt flere parkeringspladser. Der er et vagt og ukonkret afsnit om regulering af biltrafikken og pæne ord om cykeltrafikken og gentagelse af planer om et cykelrutenet, der dog primært er til rekreative ture. Der lægges endvidere op til en ensidig satsning på mere metro.

Beklageligvis har man ikke i forbindelse med den igangværende borgerhøring stillet borgerne spørgsmålet om de ønsker, at Københavns Borgerrepræsentation skal fastholde beslutningen fra 1997. Dog viser svarene på et spørgsmål, at 55,1 % af de adspurgte er enig i, at biltrafikken skal begrænses mest muligt. 20,8 % er delvis enig. Kun 5,4 % er helt uenig.

Transportrådet har i rapporten »Fire scenarier for trafik i hovedstaden«, Rapport nr. 01-03. påvist, at det er muligt at reducere biltrafikken kraftigt med velkendte virkemidler. Scenariet med satsning på kollektiv transport, stop for flere motorveje og indførelse af kørselsafgifter viser en trafikreduktion på 62 % i Københavns kommune.

Trafikkens størrelse er ingen naturlov

Cykeltrafikken i København havde engang meget plads på gaderne og den kollektive trafik havde en central placering i gadebilledet. Senere blev cyklisterne i stor udstrækning fortrængt af biltrafikken og sporvejssystemet blev nedlagt for at skaffe plads til bilerne. Man kan igen ændre på denne prioritering

980 til 2001 er hverdagsdøgntrafikken over
enhavns kommunegrænse steget fra ca.
)00 til 659.000 motorkøretøjer svarende til
0 %. I de fleste biler er der kun én person

hvis det politiske mod er til stede. Fra 1950 til starten af 70-erne er cykeltrafikken i København faldet voldsomt og den er ikke tilnærmelsesvis nået samme niveau som dengang trods stigninger siden midt i 70-erne.

Hvis man ser på hvor mange personer der kører i personbil over Københavns bygrænse i myldretiden viser det sig, at det ikke er flere end der kan sidde i 36 tog eller 552 busser. Udenfor myldretimen skal der naturligvis endnu færre til. Dette blot for at vise at opgaven med at få pendlere til og fra København uden at medbringe bil ikke er så vanskelig, hvis den politiske vilje er tilstede.

Trafikkens omfang og karakter kan styres. NOAH-TRAFIK foreslår at prioritere de trafikale hensyn i denne rækkefølge: trafiksikkerhed, ren luft, mindre trafikstøj, fodgængere, cyklister, handicappede bilister, den kollektive trafik, varetransport og anden transport. Det vil give en helt anden vægtning af trafikanterne, sikkerheden og miljøet.

Vejudvidelser betyder endnu flere biler

Vejdirektoratet og Trafikministeriet arbejder kraftigt for at få udvidet indfaldsvejene mod København. Det gælder både Helsingørmotorvejen, Hillerødmotorvejen, Køgebugt-motorvejen og Holbækmotorvejen. Samtidig vil man have bygget en motorvej til Frederikssund.
I 2010 forventer Trafikministeriet, at der kun er 1,16 person i gennemsnit pr. bil i myldretiden. Det er en væsentlig grund til at Vejdirektoratet og Trafikministeriet vil have udvidet motorvejene.

Hovedstadens Udviklingsråd (HUR) støtter alle statslige vejplaner der måtte kunne begrænse HUR´s udgifter til bustrafikken. Det var ellers meningen at HUR skulle planlægge på tværs af transportformerne. Man synes imidlertid at fokusere mest på at spare på egne udgifter uanset konsekvenserne.

Hvis motorvejene bliver bygget/udvidet sendes sorteper videre til København, der udsættes for endnu større trafikbelastninger. Københavns kommune er desværre helt tavs. Det har man ikke altid været.

Da Trafikministeriet havde sendt sagen om en tidligere udvidelse af Helsingørmotorvejen til høring udtalte København magistrats 4. afdeling i sit høringssvar bl.a.:

"Den forestående vejudvidelse må stærkt frarådes, idet den vil kunne gøre det i forvejen overbelastede københavnske vejnet endnu mere overbelastet".
Videre hed det: *"I forvejen har indfaldsvejene til København en betydelig større vejkapacitet, end der både af miljømæssige og trafikale årsager kan ekspederes på vejnettet i kommunen. En udvidelse af vejkapaciteten mod København må forudses at medføre ønsker om også at udvide kapaciteten på det københavnske vejnet stik imod kommunens og statens ønske".*

Boks 1.
www.trafikbogen.dk
Oplysninger om trafik og miljø findes ikke samlet, men er spredt rundt omkring hos myndigheder, forskningsinstitutioner og organisationer i ind- og udland. Som et forsøg på at gøre viden om trafikale sammenhænge, facts og meninger lettere tilgængelig for alle har NOAH-TRAFIK udarbejdet et elektronisk opslagsværk om trafik.

Plads i byen er en mangelvare

Et vejareal kan bruges på mange måder, men der er meget stor forskel på, hvor effektiv brugen er, når man ser på, hvor mange personer, der kan komme frem på et givet vejareal.

På en 4 meter bred bygade kan der i en retning være:

16.000 passagerer i sporvogne
12.000 cyklister
24.000 fodgængere
800 biler

78,5 % af motortrafikken i København er personbiler og i de allerfleste er der kun en person. Det betyder stort arealforbrug og forsinkelse af andre trafikanter.

Vejen frem!

Til at virkeliggøre tankerne om en by med mindre biltrafik skal der være politisk vilje til at foretage de nødvendige omprioriteringer.

Man kunne som i Frankrig indføre en afgift på virksomheder til finansiering af den kollektive trafik, der jo også er til gavn for erhvervslivet. Besparelser ved ikke at anlægge parkeringspladser kunne finansiere en forbedret kollektiv service. Et parkeringsanlæg kan koste helt op til 1,6 millioner pr. parkeringsplads. Det er prisen hvis man bygger et parkeringsanlæg i Københavns havn ved et skuespilhus.

Hvis man som i Holland afskaffede befordringsfradraget for bilpendling og brugte provenuet til god og billig kollektiv betjening kunne det også betyde et stort løft til den kollektive trafik.

Ved at satse på pladsbesparende trafik vil der ikke være behov for flere veje og parkeringspladser. De sparede penge kan overføres til den kollektive trafik. De 6 - 8 milliarder kroner, som en udvidelse af Køgebugtmotorvejen, Motorringvejen og bygning af en Frederikssundmotorvej vil koste, kunne give store forbedringer af den kollektive trafik i hele regionen.

NOAHs Trafikgruppe har i forlængelse af ovenstående formuleret 10 bud på en anden trafikpolitik.

Se forslaget på vores hjemmeside: http://www.noah.dk/trafik/KbhAgenda21Kommentar2002.htm
Se mere om trafikken i København i www.trafikbogen.dk under "København". Du kan også se kommunens oplæg og deltage i debatten om trafik på Københavns kommunes hjemmeside: http://www.vejpark.kk.dk/trafik_web/index.htm

Tema

I samarbejde med virksomhederne

Af **Søren Andersen,**
udviklingsdirektør i ROVESTA Miljø I/S

Tegner : Rikke Bech Avershoff

Moderne affaldsbehandling bevæger sig væk fra deponi og i retning af forbrænding og genanvendelse. Forbrænding stiller store krav til rensning, og genanvendelse medfører en stor koncentration af miljøfarligt affald. Lad os, gennem et samarbejde mellem virksomhederne og miljøforvaltningerne tage fat i det eneste, der er bæredygtigt på længere sigt - en reel reduktion af virksomhedernes forurening, herunder især affaldet.

Det står i dag klart, at tidligere satsninger på affaldsområdet ikke er holdbare. Lossepladserne vil afvikles som en konsekvens af krav om genanvendelse samt forbrænding. Erfaringerne viser dog, at genanvendelse ofte medfører koncentrering af store mængder miljøfremmede stoffer, hvilket er problematisk for de nærmeste naboer og miljøet rundt omkring virksomhederne. Affaldsforbrænding er også forbundet med problemer og forbrændingsanlæggene har omfattende renseforanstaltninger, der i sig selv kan sammenlignes med en mindre kemisk virksomhed.

Større ansvar til virksomhederne

Kendskab til produkters sammensætning har afgørende betydning for bæredygtig affaldsdisponering. EU og OECD har taget forskellige initiativer til regulering af farlige stoffer gennem direktiver som f.eks. IPPC[1] og VOC[2]. Danmark har også gennemført reguleringer af brugen af farlige produkter. Tilgangen af nye stoffer og produkter har alligevel gennem mange år været eksponentielt stigende i en grad, der får listen over de stoffer, som ønskes undersøgt eller udfaset, til at blegne. Opgaven er ultimativt uoverkommelig for det offentlige system. Er det måske mere rimeligt, at dette bliver en del af virksomhedernes proaktive handlinger og udviklingsomkostninger?

Figur nr. 1: Sammenhæng mellem udvikling i BNP og affaldsmængder

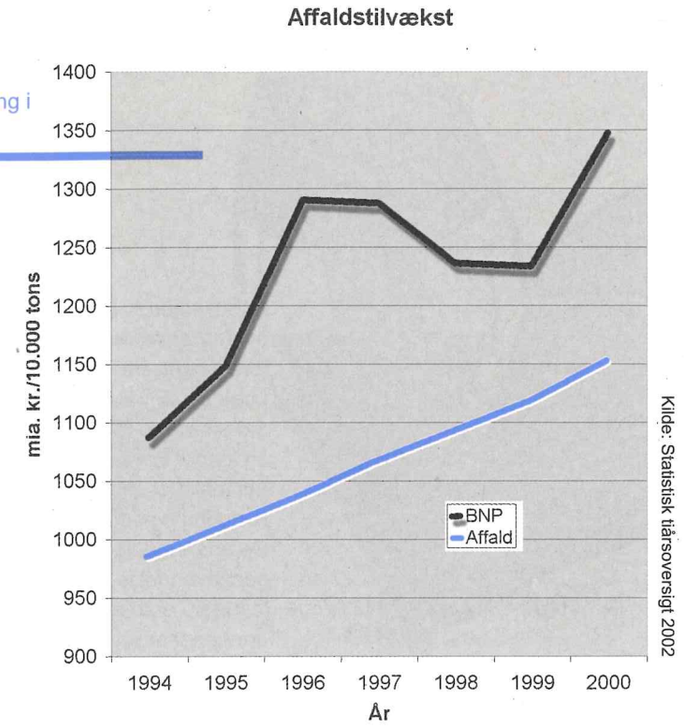

Af figur nr. 1 kan det ses, at affaldstilvæksten følger væksten i bruttonationalproduktet, og at der således er en tæt sammenhæng mellem øget forbrug og mere affald.

Forebyggende indsats

Specielt har produktionen af kemiske produkter, plast og elektronik de seneste år været markant stigende. Forbrugsfasen er i denne sammenhæng vigtig for producenten og har ofte indflydelse på produktdesign og produktion. Det er omvendt med affaldet. Affald er ikke en betydende faktor, når produkter designes, produceres og forbruges. Når et miljøproblem så opstår, vil reaktionen ofte være den, at miljøpåvirkningen reguleres gennem fastsættelse af kravværdier eller gennem branchespecifikke krav.

Det hjælper bare ikke! Ingen virksomhed, landmand eller fisker ønsker egentligt at ødelægge sit reproduktionsgrundlag. Initiativet for miljøindsatsen skal og kan godt være forurenerens med det udgangspunkt, at forurening er uacceptabelt. Scenen må skifte fra recipientvurdering med retrospektiv grænseværdifastsættelse til en fremadrettet forebyggende indsats. Det, der er brug for, er et effektivt stop for forureningen.

Decentraliser miljøforvaltningen

Den viden, som den kommunale miljøforvaltning har genereret de sidste 28 år, skal nyttiggøres af industrien gennem et samarbejde hvor der fokuseres på virksomhedernes behov, men inden for bæredygtige rammer. Der findes i dag en udbredt ekspertise om alle de områder der udgør virksomhedens miljøpræstation, og der er brug for en helt ny måde at tænke miljøforvaltning på - en måde, der involverer industrien direkte, og hvor den eksisterende viden om miljøforhold anvendes af industrien. Den decentrale miljøforvaltning skal således decentraliseres endnu mere. Den skal ud og være en del af virksomheden!!

Fælles for al genanvendelse gælder et forudliggende system med indsamling, sortering, etc. Alle disse forbehandlinger medfører naturligt nok en forurening, men erfaringerne viser at forureningen fra genanvendelsesindustrien er større og mere koncentreret end fra andre produktionsområder.

Affaldet fra genanvendelsen medfører således en miljøpåvirkning, der er væsentlig mere koncentreret end det, der fremkommer ved produktion med rene råvarer. Der stilles således en række skærpede krav til genanvendelsesindustrien som en reaktion mod disse påvirkninger. Uanset hvor effektiv

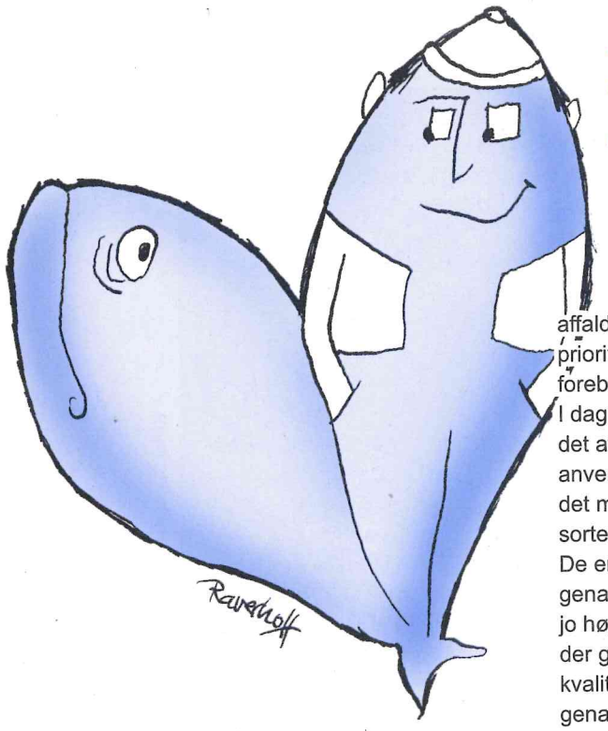

"Ingen virksomhed, landmand eller fisker ønsker egentlig at ødelægge sit reproduktionsgrundlag"

denne reaktion er, forekommer den reelle miljøpåvirkning som konsekvens af de etablerede genanvendelsesaktiviteter.

Den etablerede genanvendelse er gennemført med det mål at strække ressourcerne og undgå forurening. Målet opnås delvist men er langt fra effektivt nok til at stå alene. De miljøpåvirkninger, der opstår som konsekvens af genanvendelsen, er langt mere skadelige for nærmiljøet end de miljøpåvirkninger, der kommer fra anden produktion.

Affald 21 – EU's Waste Act

EU's Waste Act, der har resulteret i den danske affaldsstrategi, Affald 21, er funderet i en hierarkisk opdeling af de forskellige kendte disponeringer for affald, således at genanvendelse prioriteres før forbrænding, og forebyggelse er det højeste mål. I dag genanvendes ca. 60 % af det affald, der er muligt at genanvende. For at øge dette, er det målet at stille større krav til sortering og opdeling af affaldet. De erfaringer, der findes med genanvendelse, viser da også, at jo højere grad af kildesortering, der gennemføres, des højere kvalitet har de fraktioner, der skal genanvendes.

Kommunerne har som resultat af de sidste mange års beslutninger gennemført et meget stort system for affaldsindsamling og behandling. Det eksisterende system er etableret på en viden om affaldsområdet, der ligger år tilbage, og investeringen har været så stor, at selvom vi i dag kan gøre det meget bedre, så er vi bundet til de investeringer, der er foretaget tidligere. Affald 21 lægger op til, at der skal gøres en særlig indsats mod de miljøfremmede stoffer. Den internationalisering, som miljøområdet har fået, har bl.a. resulteret i en fælles forståelse for farligt affalds påvirkninger af miljøet. Der har således hidtil været en generel forståelse for, at der skal ydes en fælles indsats til en effektiv sikring mod spredning af det farlige affald over grænserne. En forståelse der hidtil har resulteret i en lang række forebyggende indsatser og afhjælpende foranstaltninger i de tidligere østbloklande.

Effektiv håndtering af farligt affald

Forebyggelse vil sandt nok være den mest effektive form for indsats, der kan ydes, i bestræbelserne mod spredning af farlige stoffer. Mængderne af farligt affald er stigende, og flere stoffer vil udvide listen over farligt affald i fremtiden. Samtidig ved vi allerede i dag, at mængderne af farligt affald i de nye EU lande er så store, at der endnu ikke foreligger nogen overskuelig plan for bortskaffelse eller miljømæssig forsvarlig håndtering af situationen. Der er således al mulig grund til at prioritere en forebyggende indsats i de lande, hvor dette er en overkommelig opgave.

Det kan være alt lige fra et forbud mod brug af visse stoffer og produkter til krav om brug af LCA og markedsføringstilladelser.

Samarbejde med virksomhederne

Den mest effektive forebyggelse er altid den, der foregår i samarbejde med virksomheden. Initiativet og vejledningen kan imidlertid godt komme fra miljøforvaltningen. Et eksempel er en virksomhed, der foretager overfladebehandling af metal. En af metoderne hertil kunne være sprøjtemaling, der er en proces, som traditionelt medfører en del malingsaffald, samt emissioner og affald af opløsningsmidler. For at undgå miljøpåvirkninger er der i dag vedtaget en række meget specifikke krav om reduktion og tilbageholdelse af emissioner. Normalt vil virksomheden tænke på rensning i form af "end of pipe" løsning, som ofte er dyr og kræver vedligeholdelse. Den fratager til dels også ansvaret fra virksomheden og lægger det over på rensningsteknologien og herfra videre over på miljøforvaltningen. Med øget fokus på proces og produkt bliver det virksomhedens evne til management, der er i fokus, men det bliver optimering ud fra en miljømæssig indgangsvinkel.

En del af de løsninger, der er kendt fra sådanne samarbejder, hviler på de erfaringer som miljøforvaltningen kan overbringe fra andre virksomheder, men mange tager udgangspunkt i den konkrete situation og involverer både teknik og håndtering samtidig. Ofte bliver resultatet særdeles overraskende for virksomheden, idet de besparelser der opnås viser sig at være meget større, end hvad der egentligt først var målet. Tendensen har imidlertid været den, at virksomheden ikke fastholder fokus på yderligere reduktioner. Her kunne miljøforvaltningen få en ny rolle som "coach", der motiverer virksomheden gennem oplysninger om resultater fra andre virksomheder.

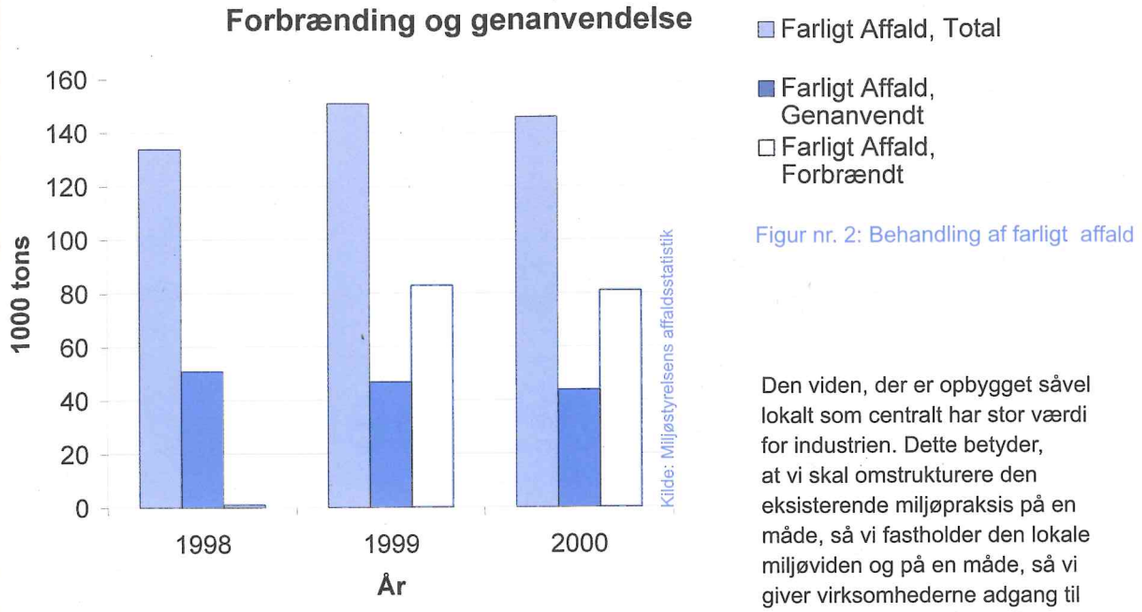

Figur nr. 2: Behandling af farligt affald

Den viden, der er opbygget såvel lokalt som centralt har stor værdi for industrien. Dette betyder, at vi skal omstrukturere den eksisterende miljøpraksis på en måde, så vi fastholder den lokale miljøviden og på en måde, så vi giver virksomhederne adgang til denne viden. Dette kan ske gennem delvis omlægning af den nuværende tilsyns- og kontrolfunktion til en konsulentfunktion, hvor virksomhederne i samarbejde med kommunen fastlægger virksomhedens miljøpræstationer ud fra princippet om forebyggelse af forurening frem for rensning. Den forebyggende indsats har mange eksempler, der viser at denne strategi ikke kun gavner miljøet, men at den også har en erhvervsfremmende effekt. Den viden, de lokale miljømedarbejdere besidder, kan på denne måde formidles, så den skaber stor værdi for de lokale virksomheder.

1 EU IPPC (Integrated Pollution Prevention and Control) Directive 2 Rådets Direktiv 1999/13/EF om begrænsning af emissioner af flygtige organiske forbindelser fra anvendelse af organiske opløsningsmidler i visse aktiviteter og anlæg.

Boganmeldelse

Bevingede ord om bevingede væsener

Anmelder :
Sebastian Bergstrøm

Miljødebatten har mange retninger i disse dage. Der skues mod Øst, mod fremtiden og nogle forsøger sågar kun at skue mod den økonomiske bundlinie.
Fra tid til anden er det dog befriende at lade debat være debat og så se, hvad der egentlig er i den så omtalte natur, mange af os kæmper for at bevare.
Og her giver "Fuglene i Danmark" os et fantastisk indblik i de bevingede væsners univers.

752 illustrerede sider – og så om fugle. Det kan give selv en entusiast sved på panden. Og hvor meget jeg end gerne vil overtale Jer til også at opleve denne bog, så kan jeg vist ikke påstå, at den er hurtigt overstået – og heldigvis for det. Denne bogs styrke ligger helt andre steder.

Efter et indledende afsnit med historie, fysiologi, et par ord om miljøudvikling og miljøpolitik kan man gå i krig med de danske fugle. Og her er selve opbygningen ganske pædagogisk: Først en kort præsentation af fuglegruppen og derefter en gennemgang af de enkelte arter. I nogle tilfælde, i de lidt større grupper, underinddeles gruppen først i familier og så arter. F.eks. Gruppe lig storkefugle, familier lig hejrer, storke og ibiser og arter lig rørdrum, fiskehejre osv. Dette giver et konstant og behageligt overblik. I gruppe- og familieafsnit får man også præsenteret de sjældne gæster.
Samtidig fremhæves ligheder og forskelle inden for gruppen på alle områder fra trækrute til valg af ynglepladser, og man får et indblik i gruppens og artens små særpræg. Det gælder både fysiologisk og adfærdsmæssigt.
Blandt disse særpræg, må især den toppede lappedykkers parringsdans fremhæves som noget af det mere spektakulære. Forår efter forår beriger den de særligt udvalgte med et elegant rod af steppen på vandoverfladen, strakte og bøjede halse, hovedrysten og kroppe i fredeligt klammeri – eller ufredeligt, skulle en jaloux fugl få følelsen af at blive

frarøvet sin mage.
Jeg har selv oplevet noget af det, og jo, det er i sandhed spektakulært! Dog er det skræmmende meget lig oplevelsen af at gå på diskotek…
Et andet mere praktisk særpræg er stormfuglenes (f.eks. Mallemukken) tårekanaler, der udstyrer dem med et meget kraftigt næb men også med evnen til at komme af med en forfærdelig masse salt.

De talrige beskrivelser af fjerdragt og former er klare og fyldestgørende. Ofte er de suppleret med farvefotos og div. tegninger som visuel støtte for teksten. De er da også et nydeligt supplement, men skal man have et fuldt overblik over alle artens forskellige fjerdragter (ung, gammel, sommer, vinter), må man hellere holde fast i teksten.
Vil man ud i naturen og se på det man læser om, anbefales det at supplere med en felthåndbog. Her vil der være færre ord, men til gengæld (for de flestes vedkommende) fantastisk gode illustrationer.

Bogens store styrke er dens enorme rigdom på informationer. Det manglede da bare med 752 sider, kunne man så sige, men jeg sidder da stadig med en herlig veloplyst fornemmelse. Hvis man ellers kan huske det hele, får man også serveret en historisk oversigt på et sølvfad. Der gøres rede på bestandene af de enkelte arter nu og så langt tilbage som det er muligt og relevant. Der nævnes også mulige årsager til udviklingen – også i indledningen, her blot i et mere overordnet perspektiv. Således indvies læseren i sagaen om Storken, hvor sidste års kapitel som bekendt endte med facit 0 ynglende par (formentlig for første gang i 600 år!), Skarvens indvirkning på dansk fiskeindustri eller mangel på samme, samt skydning af rovfugle.

Men - som så ofte før kan et sådan værks styrke og svaghed findes i samme sætning: Plads til det hele. Alt lige fra fuglenes knoglestruktur til deres "forhold" til landbruget bliver man kyndigt guidet igennem. Som skrevet oven over er det en stor mundfuld, men det kan vel ikke overraske, at jeg ikke mener, at der bør skæres i teksten. Den "almindelige" læser, derimod, vil nok fra tid til anden få trang til at springe nogle passager over. Men det er vel prisen, der må betales, når man nu har fået så meget for pengene. Og det er vel også positivt bemærkelsesværdigt, at en fuglebog kan finde plads til at omtale de små bæredygtige polske landbrug, når en samlet dansk medie-skare formår helt at komme uden om dem i flere måneder.

"Omfattende" er det helt rigtige ord for denne bog. En nødvendig investering for fugleentusiater på alle niveauer, eller for dem der har planer om at blive det.

Hans Meltofte og Jon Fjeldså(red.):
Fuglene i Danmark, 752 sider, 499 kr., Gyldendal

Kort om anmelderen:
Sebastian Bergstrøm er 20 år og arbejdede på NOAHs sekretariat fra maj 2002 til januar 2003. Han er aktiv amatør-ornitolog og mangeårigt medlem af Dansk Ornitologisk Forening

Boganmeldelse :

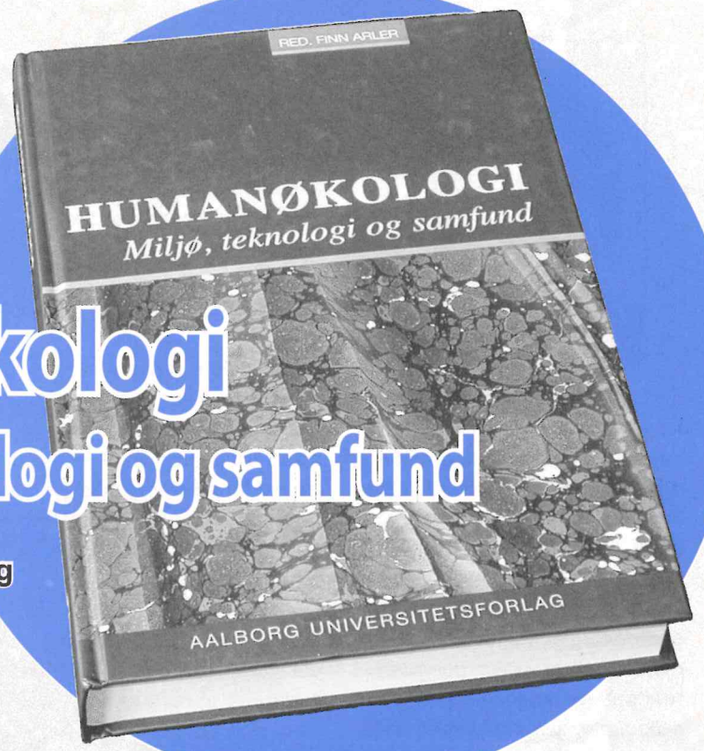

Humanøkologi
Miljø, teknologi og samfund

red. af Finn Arler
Aalborg Universitetsforlag
2002, 424 sider.275 kr.

Anmelder :
Thorkild Johs. Nielsen

Bogen er skrevet som lærebog til Aalborg Universitet. Alligevel kan andre, der beskæftiger sig seriøst med miljøproblemer, have fornøjelse af den. Generelt er sproget rimeligt letlæseligt, selv om der naturligvis er en vis variation i en antologi som denne.

Humanøkologi er en videnskabsdisciplin, der samler teknisk-naturvidenskabelige og humanistisk-samfundsvidenskabelige arbejdsmetoder.

Bogen introducerer og afgrænser fagområdet. Dets sammenhæng med miljøbevægelserne ridses op i en velskreven oversigt over udviklingen
fra 1800-tallet. Miljøbevidsthedens historie afspejler udviklingen i etik og ansvarligheden fra lokale nabohensyn til global bevidsthed og ansvarlighed i forhold til kommende generationer.

»Miljø, økonomi og teknologisk udvikling« virker unødigt utilgængeligt at læse, når man ikke er inde i fagsproget. Set med mine briller virker det mest som om man sætter fine begreber på noget, der egentlig ikke er så vanskeligt, om end ret teoretisk. Måske fordi man har valgt at bruge almindelige ord(fx. marginalt) i en speciel betydning. Kapitlet diskuterer de politisk-økonomiske virkemidler, fx. grønne afgifter, til at styre virksomhederne i Bæredygtig retning.

Baggrunden for »renere teknologi« gennemgås og mulighederne for at løse miljøproblemer ad denne vej diskuteres. En god baggrundsviden for at deltage i miljødebatten i dag.

Man får et godt indblik i livscuklusvurderinger (LCA) og miljøøkonomiske vurderinger. Man ser styrker og svagheder i disse systemer. Måske kan miljøorganisationer og enkeltindivider miste indflydelse fordi de næppe kan overskue eller gennemføre de komplicerede livscyklusvurderinger. Desuden gennemgås VVM og andre systemer til miljøvurdering.
Der er en god historisk oversigt over kemikalieregulering. Forskellene på den restriktive politik over for pesticider i modsætning til de næsten uregulerede industri- og husholdningskemikalier beskrives.

Den politiske forbruger sættes under lup. Vores indflydelse i praksis analyseres ud fra konkrete eksempler, og der spørges om det er reelt demokrati vi har som politiske forbrugere. Og er det smart, at der bruges ressourcer på at udvikle produkter, der siden forkastes af forbrugerne jf. gensplejset soja? Energipolitikkens betydning for udviklingen i samfundet belyses. Det kan lade sig gøre at styre udviklingen i en gunstig retning, når der er politisk vilje til det! Senere er der en god oversigt over energisektoren p.t. og mulighederne for en renere teknologi.

Byplaners betydning for trafikmønstret vurderes ud fra undersøgelser, der til en vis grad bekræfter hvad de fleste vel har på fornemmelsen. Det er en væsentlig pointe at udbygning af vejnettet ikke på langt sigt løser kø-problemer, og at hvor biltrafikken har stordriftsproblemer har den kollektive trafik stordriftsfordele.

Ved »liberalisering« af elmarkedet skal vores forbrugerejede kraftværker og distributionsselskaber ud i konkurrence med især to meget store svensk-tyske elselskaber. Det bliver meget svært at holde energipolitikken på den miljøvenlige kurs den har haft siden 70'rne. Her lagde folkeligt initiativ og modige politikere grunden til den danske sektor for vedvarende energi, som bl.a. har muliggjort et overskud på betalingsbalancen.
Planlægning for landområder og for forskellige stoffer i Danmark har udviklet sig til et omfattende system. På flere måder har planpolitikken fulgt de politiske op- og nedture. Her er en god baggrundsviden, hvis man vil forsøge at få indflydelse på amtslig og kommunal planlægning.

Udviklingen i dansk landbrug tages også op. Her introduceres fire begreber for landbrugs-former. Bondelandbruget var almindeligt i Danmark op til 1960-erne, hvor det industrialiserede landbrug tog over med kunstgødning, maskiner og pesticider. Det økologiske landbrug udviklede sig fra bl.a. det biodynamiske landbrug. Til sidst: det regulerede landbrug - et begreb, der så vidt jeg kan se, svarer til »integreret produktion«. Vandmiljøplanerne og deres virkning beskrives. Det er godt at målene for N-udvaskning i vandmiljøplanerne ser ud til at kunne nås inden for en kort årrække. Men desværre er målene ikke nok. Og landbruget er i dag den største N- & P-forureningskilde.

Kort om anmelderen :
Thorkild Johs. Nielsen
Cand. scient. biologi og kemi, ansat som gymnasielærer. Fritids-liggecyklist. Aktiv i NOAH-Aarhus 1971-1977, aktiv i Cyklistforbundet i dag

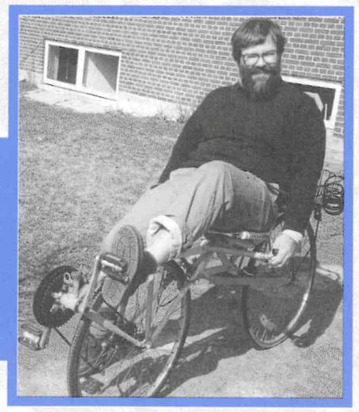

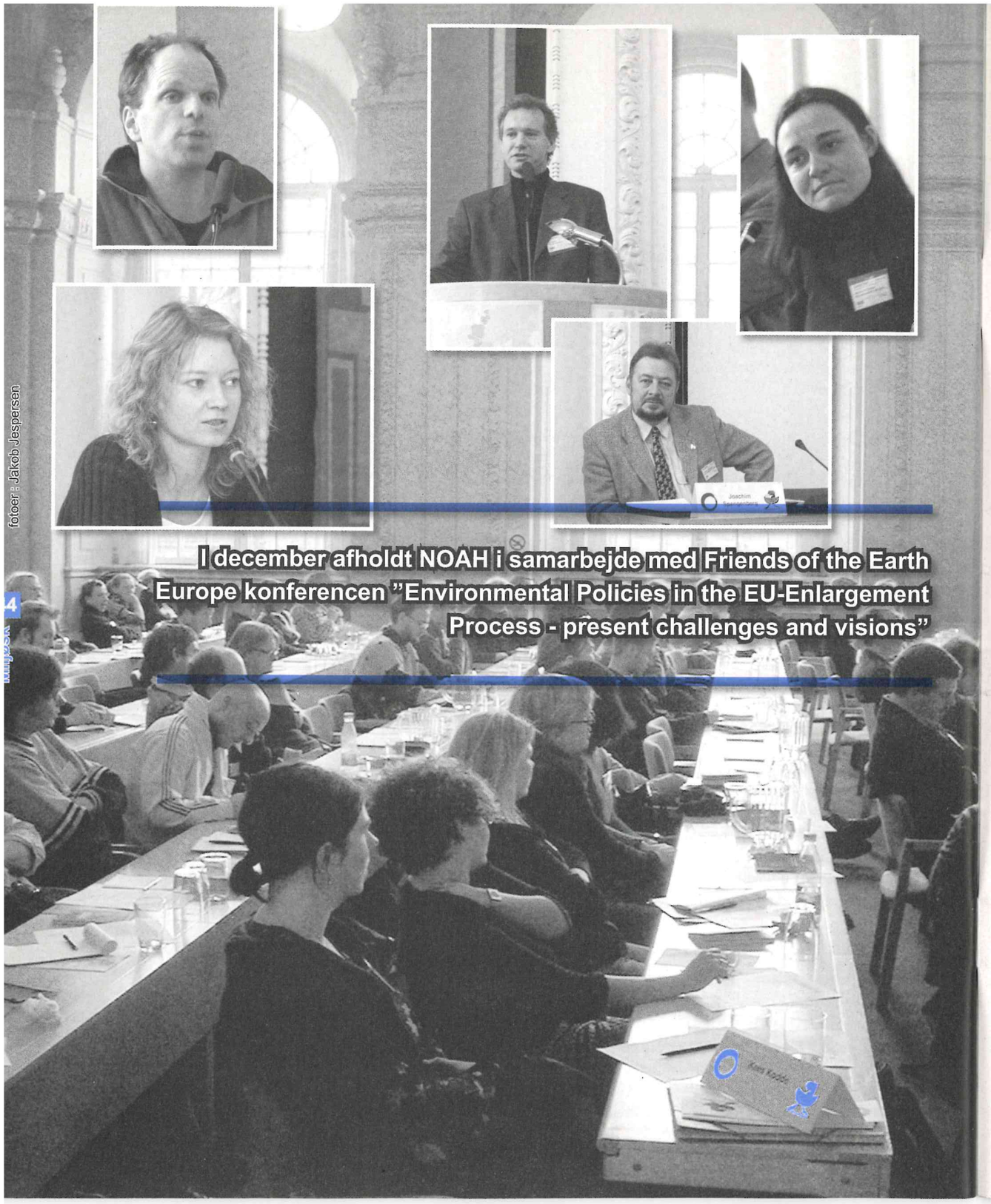

fotoer: Jakob Jespersen

I december afholdt NOAH i samarbejde med Friends of the Earth Europe konferencen "Environmental Policies in the EU-Enlargement Process - present challenges and visions"

NOAH konference og workshops om østudvidelsen

På dagen for konferencen var Landstingssalen på Christiansborg fyldt godt op. Med over 130 tilmeldte må konferencen betegnes som en succes, selvom det ikke var alle der fandt vej gennem politiets massive afspærring af området omkring Christiansborg. Det var da også på et hængende hår, at konferencen overhovedet blev afholdt. Dagen i forvejen truede politiet med at aflyse på grund af øgede sikkerhedsforanstaltninger, men efter timers nervepirrende venten og med god hjælp fra Christiansborgs Brugercenter, fik NOAH lov at gennemføre konferencen under overvågning af et massivt antal sikkerhedsvagter.

Som ordstyrer guidede Teo Wams fra FoE Holland oplægsholdere, panel og publikum gennem oplæg og diskussioner, så tidsplanen blev holdt og der var plads til diskussioner og spørgsmål. Med oplægsholdere og paneldeltagere fra både Øst- og Vesteuropa, NGO'er, industrien, administration og det politiske liv blev der blev inddraget mange forskellige perspektiver på udvidelsens konsekvenser for miljøet.

På de efterfølgende workshops på Arkitektskolen på Holmen blev der fulgt op på temaerne fra konferencen og folk fik her rigelig lejlighed for at høre mere og diskutere i mindre fora. Det var ambitiøst at holde 8 workshops på samme weekend, især når man tænker på at der samtidig var mange andre arrangementer. Der var hård konkurrence fra andre workshops, foredrag og demonstrationer, for ikke at tale om rækken af fester der nok kunne få selv de mest standhaftige a-mennesker til at sove et par timer længere. Trods konkurrencen blev de fleste af NOAHs workshops godt besøgt.

Målet med hele arrangementet var at diskutere, hvilke konsekvenser den kommende udvidelse af EU får for miljøet i Europa og dette blev i høj grad opfyldt.

I løbet af marts vil referater fra konference og workshops være tilgængelige på NOAHs hjemmeside: www.noah.dk. Du kan desuden finde mere om emnet i MILJØSK nr. 29 med temaet "*EU og Østudvidelsen – hvad med miljøet?*" og Miljøsk nr. 30 med temaet "*EU´s landbrugspolitik – tid til at vælge!*"

Miljø kort

Af Dan Boding-Jensen

www.reparationsguiden.dk

Hjemmesiden er en database, hvor der er registreret værksteder der kan reparere ting fra husholdningen. Formålet er at give folk mulighed for at reparere frem for at kassere. Hjemmesiden er opbygget så man søger i det geografiske område man befinder sig i og derefter klikker ind på den kategori der passer. Derefter dukker der reparatører op som man kan vælge. Hjemmesiden er et bevis på at det er muligt at få masser af ting repareret, og oplysningerne er nu endelig samlet. Et alternativ til de rigtig kvikke som kan se udover sælgerens ønske om provision ved salg, når muligheden for reparation bliver afvist med en hånlig latter.

Europas Miljø

Personer i og omkring Det økologiske råd har etableret en ny forening "Europas miljø". Foreningen skal arbejde med energi og miljø på europæisk plan. Foreningen kan findes via Det økologiske råds hjemmeside www.ecocouncil.dk.

Badevand

Danmark er blevet dømt for ikke at overholde badevandsdirektivet. Miljøministeren oplyser i den forbindelse at det danske badevand generelt er meget fint og overholder direktivets mindstekrav i mere end 99 % af tiden. Men han oplyste desværre ikke, hvornår man skal afstå fra at bade for at undgå de tidsrum, hvor vandet åbenbart er så klamt at EU har sagt fra.

Miljø og sundhed

Hans Christian Schmidt har besluttet at oprette "Informationscenteret Miljø og Sundhed" Centret skal erstatte det uafhængige Grøn Information og sikre borgere og virksomheder let og handlingsorienteret information om miljø og sundhed. Centeret skal ligeledes sikre en bred dialog mellem erhverv og forbrugere. I bestyrelsen skal sidde 6 repræsentanter fra industrien og 4 fra forskellige interesseorganisationer og det kommer der vist ikke meget grøn information ud af.

Milepæl for tog i Jylland

riva som har ønsket og fået til opgave at drive togdrift på udvalgte strækninger i Jylland er kommet rigtig skidt fra start. Det har ifølge de lokale borgmestre skræmt mange kunder væk fra den kollektive trafik. Mange skulle allerede nu være skiftet til privat bil og flere er på vej. Udviklingen ligner dog fuldstændig erfaringerne fra England, som var fremme før trafikministeren gennemtrumfede, at Arriva skulle have opgaven trods tabt licitation. Trist for miljøet og for dem som ikke har lyst eller penge til egen automobil. Aftalen er endvidere historisk idet det er den første flerårige aftale nogensinde. De jyske togpendlere skal trækkes med Arriva i hele fem år. Adm. direktør i ARRIVA Tog, Ernst Frendesen udtalte bl.a. da de fik opgaven "at operatørkontrakten var en milepæl ikke kun for ARRIVA Tog, men for hele udviklingen af tog markedet". Jo, tak....

Svenskerne foran

Svenskerne er langt foran danskerne, når det gælder den økologiske andel af det samlede landbrugsareal. I dag dyrkes 14 procent af den svenske landbrugsjord økologisk. Målet er at 20% skal dyrkes økologisk i 2005 og en ny kampagne er netop sat i gang. Til sammenligning dyrkes 3,5 % af den danske landbrugsjord i dag økologisk.

Det samme som solskinsvejr

Sommerens Klodshans karavane er planlagt til at vandre i uge 29 og 30 i juli. Årets karavane vil vandre i det sønderjyske med et par afstikkere ind i Tyskland. Det er karavanens hensigt at besøge mennesker og projekter, der arbejder med økologi og bæredygtighed. Klodshans er ikke kun en alternativ ferie. Læs mere og følg planlægningen på www.klodshanskaravanen.dk

Tema
Miljøsk No 32 Vand

Miljøsk nr. 31, april 2003
ISSN 1395-489X
Oplag 1.500 eksemplarer.

Miljøsk udgives af Miljøbevægelsen NOAH og henvender sig til alle, der synes, at ødelæggelsen af miljøet er en alvorlig sag. Miljøsk samler op på nyhedsmediernes miljødebat og bidrager til den visionære diskussion af, hvilken vej udviklingen på miljøområdet kan og bør tage. Artikler i Miljøsk giver ikke nødvendigvis udtryk for Miljøbevægelsen NOAH's holdning.

Udgiver
Miljøbevægelsen NOAH
Nørrebrogade 39[1.tv]
2200 København N.
Telefon: 35 36 12 12
Telefax: 35 36 12 17
E-mail: Noah@noah.dk
Hjemmeside: www.noah.dk
Postgiro: 5 56 00 39

NOAH

Redaktion og layout
Dan Boding-Jensen(ansv.), Pernille Hagedorn-Rasmussen, Sofie Krogh Andersen, Jakob Jespersen.

Redaktionskomité
Henrik Wejdling, Ia Brix Jensen, Lennart Emborg, Ann Vikkelsø, Jens Hedelykke Pedersen, Lis Husmer.

Abonnement og løssalg
Miljøsk udkommer fire gange om året. Abonnement og løssalg ved henvendelse til NOAH på telefon 35 36 12 12. Årsabonnement (4 numre): 150,- kr. Virksomheder, institutioner o. lign.: 275,- kr. Løssalg, 50,- kr pr nummer. Ældre numre kan købes, så længe lager haves. Klassesæt á 30 stk. (samme nummer) kan købes for 250,- ekskl. porto.

Flytning og reklamation
Meddelelse om flytning og reklamationer vedr. leveringen bedes rettet til postvæsenet.

Tryk
Tryksagen er mærket med det nordiske miljømærke Svanen. Licensnr. 541 006. Det garanterer officielle miljøkrav udfra tryksagens livscyklus.
Trykt med planteolie-farver på miljøgodkendt papir. Tryksagen kan genbruges.
Phønix-Trykkeriet A/S, Århus. ISO 14001 miljøcertificeret og EMAS-godkendt.

NORDISK MILJØMÆRKNING
541 006
Tryksag

Skriv til Miljøsk!
Miljøsk modtager gerne relevante artikler og kommentarer fra læserne. Kontakt redaktionen og få et eksemplar af vores skrivevejledning. Eftertryk er tilladt med tydelig kildeangivelse.

Forsidefoto
Panos Institute